

Osaamista
ja oivallusta
tulevaisuuden
tekemiseen

Riikka Riipinen

”Tää voi pelastaa ihmisen elämän”

Asiakkaiden kokemuksia asunnottomien naisten
päiväkeskuksen toiminnasta

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi

Sosiaaliala

Opinnäytetyö

6.11.2020

Tekijä(t) Otsikko	Riikka Riipinen ”Tää voi pelastaa ihmisen elämän” – Asiakkaiden kokemuksia asunnottomien naisten päiväkeskuksen toiminnasta
Sivumäärä Aika	38 sivua + 4 liitettä 6.11.2020
Tutkinto	Sosionomi (AMK)
Tutkinto-ohjelma	Sosiaalialan tutkinto-ohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	sosionomi
Ohjaaja(t)	Lehtori Katja Ihamäki Lehtori Jukka Törnroos
<p>Asunnottomat naiset elävät yhteiskunnan marginaalissa. Naisten asunnottomuudessa on omat erityispiirteensä. Se on yleensä piiloasunnottomuutta, joka ei näy tilastoissa. NEA eli nais erityisyys asunnottomuustyössä on hanke, jonka päätavoitteena on naisten asunnottomuuden poistaminen. Osana hanketta perustettiin Helsingin Taka-Töölöön Sininauhasäätiön ylläpitämä Naisten tupa, joka on tällä hetkellä ainoa Helsingissä toimiva vain naisille ja naiseksi itsensä kokeville suunnattu päiväkeskus.</p> <p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa Naisten tuvan asiakkaiden kokemuksia päiväkeskuksen toiminnasta ja mikä merkitys vain naisille tarkoitettulla päiväkeskuksella on asiakkaille. Lisäksi tarkoitus oli tiedustella asiakkaiden mahdollisia kehittämisehdotuksia.</p> <p>Opinnäytetyö on laadullisella menetelmällä tehty tutkimus, jota varten haastateltiin kuutta Naisten tuvan asiakasta. Haastattelut toteutettiin teemahaastattelun keinoin yksilöhaastatteluina. Haastattelurungon neljä teemaa olivat taustatiedot, kokemukset päiväkeskuksesta, nais erityisyys ja kehittämisehdotukset. Haastattelut tehtiin nimettöminä. Aineisto on litteroinnin jälkeen analysoitu teemoittelemalla.</p> <p>Haastateltavien avun ja tuen tarve riippui asunnottomuuden tyypistä. Katuasunnottomalle tärkein syy tulla päiväkeskukseen oli peseytymismahdollisuus. Asuntolassa asuvalle se oli vertaistuki. Yhteinen tekijä kaikilla oli ruoka ja muiden naisten seura. Haastateltavien kokemukset Naisten tuvasta olivat kaikilla vain positiivisia, ja he kokivat paikan tärkeäksi asunnottomalle naiselle. Kehittämisehdotukseksi esitettiin yhteistä tekemistä ja retkiä.</p> <p>Tulokset osoittivat, että asunnottomilla naisilla on suuri tarve omaan paikkaan, jossa voi olla rauhassa ja turvassa, tavata muita naisia ja jakaa kokemuksia. Turvallisuuden ja seuran lisäksi tärkeä merkitys oli myös paikan esteettisyydellä ja itsensä hemmottelulla.</p>	
Avainsanat	naisten asunnottomuus, nais erityisyys, marginalisaatio, päiväkeskus, NEA-hanke

Author(s) Title	Riikka Riipinen "This can save your life" – Clients' experiences of the day center for homeless women
Number of Pages Date	38 pages + 4 appendices 6 November 2020
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Specialisation option	Social Services
Instructor(s)	Katja Ihamäki, Senior Lecturer Jukka Törnroos, Senior Lecturer
<p>Homeless women are marginalized in our society. Women's experiences of homelessness differ from that of men and their homelessness has its distinct features. It is often hidden homelessness which cannot be seen in the statistics. As homeless women are vulnerable to various kinds of violence and abuse, they need a different kind of support from what men would need. NEA is a women-specific project where the aim is to reduce women's homelessness. As part of this project, Sininauhasäätiö (a Finnish fund for homeless) opened a one-of-a-kind day center for homeless women in Helsinki.</p> <p>The purpose of this study was to explore the day center's clients' experiences of the day center and to find out what it means to have a day center specifically for women. Additionally, I wanted to survey what improvements the clients would prefer at the day center.</p> <p>For this study, six clients were interviewed individually. The interviews were carried out as theme interview method. The themes of the interview were Background, Experiences at the day center, Women-specific work and Improvement ideas. The interviews were carried out anonymously. After the text was transcribed, the data was analyzed thematically.</p> <p>The clients' need for support and help depends on what specific type of homelessness their homelessness is. Women sleeping rough need shower facilities, whereas peer support is more important to women who live in the Sininauhasäätiö housing unit. Every client of the day center needs nutrition and the company of other women. The clients' experiences of the women's day center are positive. They feel that the women's day center is very important for homeless women. As for improvements, they hoped for shared activities and excursions.</p> <p>The results showed that there is a considerable need for a place for homeless women. They need a place where they can have peace and quiet without any fears, and where they can meet other women, talk and share experiences. In addition to the security and the company of others, they also long for possibilities to pamper themselves and experience beauty.</p>	
Keywords	women's homelessness, marginalization, day center, women-specific work, NEA project

Sisällys

1. Johdanto	1
2. NEA-hanke	2
2.1. Sininauhasäätiö	3
2.2. Päiväkeskustoiminta	4
2.3. Naisten tupa	5
3. Asunnottomuus Suomessa	7
3.1. Syitä asunnottomuuteen	9
3.2. Asunto ensin -malli	11
3.3. Asunnottomat 2019	12
3.4. Marginalisaatio	14
3.5. Naisten asunnottomuus ja nais erityisyys	15
4. Tutkimuksen toteutus	17
4.1. Tutkimusmenetelmät	18
4.2. Aineiston kerääminen	20
4.3. Aineiston analyysi	22
5. Tutkimustulokset	23
5.1. Kokemukset Naisten tuvasta	24
5.2. Kehittämisehdotukset	27
6. Johtopäätökset	28
7. Pohdinta	30
Lähteet	34
Liitteet	
Liite 1. ETHOS-luokittelu	
Liite 2. Teemahaastattelurunko	
Liite 3. Ilmoitus haastateltavien hakuun	
Liite 4. Haastattelusopimus	

1. Johdanto

Asunnottomuus on Suomessa laskenut useana vuotena peräkkäin. Asunnottomuuden laskusta huolimatta naisten osuus asunnottomista on vuosien aikana noussut. Lokakuussa 2019 vietettiin Asunnottomien yötä teemalla Varjojen naiset. Asunnottomuus mielletään hyvin miehiseksi maailmaksi. Asunnoton nainen kokee turvattomuutta ja altistuu monenlaiselle hyväksikäytölle ja väkivallalle. Teemalla pyrittiin nostamaan asiaa yleiseen tietoisuuteen ja huomioimaan naisten erityisyys asunnottomuudessa. Aihe olikin paljon esillä eri medioissa.

Asunnottomien yön jälkeen avattiin Helsinkiin Sibeliuksenkadulle Sininauhasäätiön ylläpitämä tiettävästi Suomen ainoa naisten päiväkeskus Naisten tupa. Päiväkeskus on suunnattu vain naisille ja naiseksi itsensä kokeville. Sen toiminta perustuu matalan kynnyksen palveluneuvontaan ja naisten erityisyyden huomioimiseen auttamistyössä. Kaikki työntekijät keskuksessa ovat naisia. Naisten päiväkeskus Naisten tupa on auki kolmena päivänä viikossa, mutta tarkoitus on tulevaisuudessa olla auki koko viikon. Nyt vuoden aukiolohistoriansa aikana asiakkaita on käynyt harvakseltaan, mutta useampaa on pystytty auttamaan ja löytämään heille asunto. Sininauhasäätiö on mukana Y-Säätiön koordinoimassa kolmivuotisessa NEA-hankkeessa, jonka tavoitteena on naisten asunnottomuuden poistaminen. Naisten päiväkeskuksen avaaminen on osa hankkeeseen liittyvää etsivää työtä.

Opinnäytetyöni on laadullinen tutkimus, jonka tarkoituksena on kartoittaa Sininauhasäätiön naisten päiväkeskuksen asiakkaiden kokemuksia ja kehittämisehdotuksia päiväkeskuksen toiminnasta. Lisäksi haluan kartoittaa, millainen merkitys vain naisille tarkoitettulla päiväkeskuksella on asiakkaille. Naisten asunnottomuuden kasvu on hälyttävää. Naisten päiväkeskus pyrkii toiminnallaan tavoittamaan asunnottomat naiset ja vähentämään naisten asunnottomuutta. Toiminta on uutta, ja siksi onkin tärkeää selvittää, miten toiminnassa on asiakkaiden mielestä onnistuttu ja miten sitä voisi kehittää, jotta se palvelisi paremmin asiakkaiden tarpeita. Tutkimus on tärkeä myös toiminnan jatkumisen kannalta. NEA-hanke loppuu vuoden 2020 lopussa. Toiveena on, että naisten päiväkeskus voisi jatkaa Sininauhasäätiön toimintana hankkeen loppumisen jälkeen.

Haastattelin aineistoa varten kuutta naisten päiväkeskuksen asiakasta. Haastattelut toteutin yksilöhaastatteluina teemahaastattelun keinoin. Oleskelin päiväkeskuksessa sen aukioloaikoina, juttelin asiakkaiden kanssa ja tein näin itseni tutuksi heille, jolloin kynnys

haastatteluun osallistumisesta oli matala. Haastattelut tapahtuivat päiväkeskuksen tiloissa, ja ne tehtiin nimettöminä.

2. NEA-hanke

NEA eli nais erityisyys asunnottomuustyössä on Y-Säätiön koordinoima kolmivuotinen (2018–2020) valtakunnallinen hanke. Hanketta rahoittaa Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus STEA. NEA-hankkeeseen kuuluu kahdeksan osahanketta, jotka toimivat pääkaupunkiseudulla, Turussa ja Tampereella. Osahankkeiden toimijoina ovat Helsingistä Helsingin Diakonissalaitos, Sininauhasäätiö, Ensi- ja turvakotien Liitto, Helsingin ensikoti ja Vailla vakinaista asuntoa ry (Vva), Espoosta EYJ ry, Turusta Turun Ensi- ja turvakoti ja Tampereelta A-klinikkasäätiö Völjy. Kehittämistyössä ovat mukana Espoon, Helsingin, Vantaan, Turun ja Tampereen kaupungit sekä Monika-Naiset liitto ry ja Kriminaalihuollon tukisäätiö. Osahankkeiden ja kehittämistyön lisäksi NEA on mukana Erasmus+ Women in Homelessness -hankkeessa, jossa kehitetään käytäntöjä ja jaetaan asiantuntemusta seitsemän maan kesken. (NEA – nais erityisyys asunnottomuustyössä n.d.)

NEA-hanke selvittää syitä naisten asunnottomuuden kasvuun ja pyrkii saamaan asunnottomat naiset palvelujen piiriin. NEA-hankkeen päätavoite on naisten asunnottomuuden poistaminen turvaamalla asumispolkuja. (NEA – nais erityisyys asunnottomuustyössä n.d.) Katuasunnottoman pääsy omaan asuntoon saattaa sisältää monta eri vaihetta. Näitä vaiheita kutsutaan asumispoluiksi. Aluksi voi olla kyseessä hätämajoitus, joka on väliaikaista. Hätämajoituksesta pyritään pidempiaikaiseen majoitukseen, josta voi jatkaa tuettuun asumiseen. Seuraava tavoite asumispolulla on oma koti. Jotta asumispolut olisivat sujuvia, on tärkeää että ihminen saa kaiken tarvitsemansa avun ja tuen. (Kasurinen 2020.) Hankkeen päätavoitteeseen, naisten asunnottomuuden poistamiseen, päästään kehittämällä uusia nais erityisiä työkäytäntöjä asunnottomuustyöhön, vahvistamalla kokemusasiantuntijuutta, lisäämällä uusia hajautettuja asumisratkaisuja sekä tuomalla naisten asunnottomuutta ilmiönä esille. Työtä tehdään monitoimijaisella yhteistyöllä. (NEA – nais erityisyys asunnottomuustyössä n.d.)

Y-Säätiö tekee asunnottomuustyötä monien toimijoiden kanssa sekä Suomessa että ulkomailla. Säätiö on perustettu vuonna 1985, jolloin sen perustehtäväksi määriteltiin asunnottomuuden vähentäminen sekä edullisten vuokratien hankkiminen yksin

eläville ja asunnottomille. Perustamisvaiheessa Y-kirjain viittasi sanaan yksin, mutta nyt sen merkitys on enemmänkin yhdessä, yhdessä enemmän kuin yksin, koska työtä tehdään laajassa yhteistyössä. (Y-Säätiön historiasta 2020.)

Y-Säätiö rakennuttaa kohtuuhintaisia vuokra-asuntoja sekä tukee tutkimus- ja kehittämistyötä. Y-Säätiö tukee myös asukkaidensa taloudellista ja sosiaalista hyvinvointia erilaisilla hankkeilla. Y-Säätiö -konserni on Suomen neljänneksi suurin vuokranantaja ja sillä on tällä hetkellä yli 17 300 asuntoa 50 paikkakunnalla. Y-Säätiön asunnot jakautuvat erityisryhmille suunnattuihin Y-Koteihin ja ARA-ehdoin vuokrattaviin M2-Koteihin. Y-Säätiön toiminta on yleishyödyllistä, poliittisesti sitoutumatonta ja voittoa tavoittelematonta. (Y-Säätiön historiasta 2020.)

2.1. Sininauhasäätiö

Sininauhasäätiö on vuonna 1957 perustettu yleishyödyllinen, kristillisellä arvopohjalla toimiva järjestö. Järjestö perustettiin nimellä Raittiuskotisäätiö, mutta nimi muutettiin Sininauhasäätiöksi vuonna 1995. Sininauhasäätiön perustehtävä on kodin ja tuen tarjoaminen asunnottomille sekä heikommassa asemassa olevien ihmisten oikeuksien puolustaminen. Sininauhasäätiö kehittää päihde- ja mielenterveysehtoisia palveluita ja toimintamuotoja asiakkaidensa hyväksi. Sininauhasäätiö tarjoaa myös päiväkeskus- ja työtoimintaa, vertaistoimintaa ja toimintakykyä vahvistavia ryhmiä. Tavoitteena on asunnottomuuden vähentäminen ja asiakkaiden osallisuuden edistäminen. Säätiön asiakaskunta on hyvin monimuotoista. Asunnottomien ja päihde- ja mielenterveyskuntoutujien lisäksi siihen kuuluu paperittomia, maahanmuuttajia sekä ihmisiä, jotka hakevat arjen toimintakykynsä tukea ja työllistymis- ja opintomahdollisuuksia. (Historia ja perustehtävä n.d.)

Sininauhasäätiö on konserni, johon kuuluu yleishyödyllisen säätiön lisäksi päihde- ja mielenterveysehtoista asumispalvelua sekä katkaisu- ja vieroitushoitopalveluita tarjoava Sininauha Oy. Sininauhasäätiö ja Sininauha Oy tekevät yhteistyötä muiden järjestöjen, seurakuntien, yritysten, kuntien ja muiden julkisyhteisöjen kanssa. Konsernissa on yli 160 työntekijää. Sininauhasäätiö-konserni kuuluu Sininauhaliiton jäsenyhteisöön. Sininauhaliitto toimii jäsentensä keskusliittona. (Työmme ja arvomaailmamme n.d.)

Sininauhasäätiö on mukana yhtenä toimijana Y-Säätiön koordinoimassa Nais erityisyys asunnottomuudessa NEA-hankkeessa (2018–2020). Jokaisella toimijalla on omat tavoitteensa osahankkeessa. Sininauhasäätiön osahankkeen tavoitteina on etsiä asunnottomia tai asunnottomuusuhan alla olevia naisia ja saattaa heidät palveluiden piiriin, löytää naisille tarkoitettuja pienimuotoisia hajautettuja asumisratkaisuja, turvata asumisen onnistumisen, tarkastella naisten asunnottomuuden syitä, löytää ennaltaehkäiseviä työmuotoja sekä tuoda näkyväksi nais erityisyyttä asunnottomuudessa. (Asumisen tuki ja neuvonta n.d.)

Kohdatessa naisia kadulla NEA-hankkeen aikana, nousi esille tarve paikasta, jonne naisten olisi helppo tulla, ja jossa voisi rauhassa ja turvallisesti täyttää perustarpeita. Tästä tarpeesta käsin Sininauhasäätiö avasi asunnottomille ja asunnottomuusuhan alla oleville naisille suunnatun päiväkeskuksen Naisten tuvan Töölöön lokakuussa 2019 Asunnottomien yö -tapahtuman jälkeen. (Kasurinen 2020.)

2.2. Päiväkeskustoiminta

Päiväkeskus on kaikille avoin, arjen elämää tukeva matalan kynnyksen paikka. Päiväkeskuksen toimintaan osallistuminen on asiakkaille vapaaehtoista ja maksutonta, eikä edellytä lähetettä. Päiväkeskukset ovat erilaisia riippuen asiakaskunnasta ja toimintamuodoista. Asiakasryhmiä voi olla esimerkiksi asunnottomat päihteiden käyttäjät, eläkeläiset, työttömät, nuoret työttömät, mielenterveyskuntoutujat, yksinäiset ihmiset, lapsiperheet. Päiväkeskusten toiminta on monenlaista, muun muassa ruokailua, ruoanjakoa, neulojen vaihtoa, vertaistukiryhmiä, retkiä, kuntouttavaa työtoimintaa, erilaisia harrastusryhmiä. Päiväkeskus voi olla päihteetön tai sinne voi tulla myös päihtyneenä. Päiväkeskuksen linjaus päihteistä perustuu toiminnan tavoitteisiin ja asiakkaiden mahdollisuuksiin osallistua toimintaan. Päihteisissä päiväkeskuksissa päihteiden käyttö ei ole kuitenkaan sallittua. (Tepponen, Strandén & Rutanen 2015: 14, 16–17, 20.)

Päiväkeskuksen keskeinen tehtävä on ehkäistä päihdehaittoja, lisätä osallisuutta ja toimia väliportaana asiakkaan ja palvelujärjestelmän välissä. Päiväkeskus tarjoaa perustarpeiden hoitoa ilman vaatimuksia elämäntavan muutoksesta. Kun perustarpeet täyttyvät, ihminen voi motivoitua täyttämään muita tarpeita. Kävijöille tarjotaan ruokaa, lepoa, turvaa, puhtaita vaatteita, mahdollisuus peseytymiseen ja pyykinpesuun. Monelle ilmainen ruoka saattaa olla syy tulla päiväkeskukseen. Monesti ruoka saattaa olla

kävijälle päivän ainoa lämmin ateria. Päiväkeskuksen päiväohjelma saattaa antaa myös kävijälle kannattelevan rytmin ja säännönmukaisuutta. (Tepponen ym. 2015: 24, 26.)

Päiväkeskus tarjoaa yhteisön johon kuulua ja mahdollisuuden osallisuuteen myös kaikkein huono-osaisimmille ihmisille. Luottamus ja vuorovaikutus lisääntyvät, kun asiakkaat ja työntekijät ovat tiiviisti tekemisissä keskenään ja tekevät yhteistyötä. Asiakas saattaa tehdä pieniä tehtäviä tai ottaa vetovastuun ryhmäaktiviteetin toiminnasta, ja näin toimia yhteisön hyväksi. Päiväkeskus täyttää myös kävijän sosiaaliset tarpeet. Joillekin päiväkeskuksen yhteisö voi olla oma ”perhe”. Kaikilla päiväkeskuksen asiakkailla ei ole tarvittavia taitoja tai voimavaroja hakea palveluja oikeista paikoista tai edes tietoa oikeuksistaan. Päiväkeskuksen työntekijä tukee ja auttaa asiakkaita heidän asioiden hoidossa. Päiväkeskus voi tavoittaa sellaiset asiakkaat, joita muu sosiaalihuolto ei tavoita tai jotka eivät pysty sitoutumaan tavanomaiseen palveluohjaukseen. (Tepponen ym. 2015: 34, 42.)

Päiväkeskusta voi ylläpitää kunta tai yksityinen henkilö, yhteisö, säätiö tai yritys. Työntekijöiltä edellytetään kelpoisuutta tehtäviin. Sosiaalihuollon työntekijöiden ammatissa toimimisesta on säädetty sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa. Sosiaalihuoltolain palveluissa ei mainita päiväkeskusta, eikä kunta ole sitä velvollinen järjestämään. Monet paikkakunnat ovat kuitenkin todenneet päiväkeskusten toiminnan hyödyn ja tarpeen. (Tepponen ym. 2015: 56–57.) Laki yksityisistä sosiaalipalveluista (2014/1321 § 3) määrittelee yksityisten sosiaalipalvelujen olevan sosiaalihuoltolaissa mainittujen palvelujen lisäksi yksityishenkilön, yhteisön, säätiön tai yrityksen tuottamaa sosiaalialan ammatillista ohjausta ja neuvontaa. Päiväkeskustoiminta on tämän määritelmän mukaista sosiaalipalvelua.

2.3. Naisten tupa

Päiväkeskus Naisten tupa sijaitsee keskeisellä paikalla Helsingin Taka-Töölössä, Ruusulan- ja Sibeliuksenkadun kulmassa. Keskukseen on oma sisäänkäynti Sibeliuksenkadun puolelta. Sisään pääsee ovikelloa soittamalla. Naisten tuvan varsinainen oleskelutila on melko pieni, mutta kodikas ja viihtyisä. Tilassa on pöytäryhmiä sekä keittiö, jossa voi kokata. Suuremmassa salissa on piano, lepotila ja sohvaryhmä, jossa voi tarvittaessa myös levätä. Samassa tilassa on tuvan asiakastietokone. Naisten tuvan perällä on wc, sauna ja pukeutumistila. Naisten tupa on auki klo 10–14 kolme kertaa

viikossa, pääsääntöisesti maanantaisin, keskiviikkoisin ja perjantaisin. Tarpeen mukaan aukioloaikoja pidennetään.

Naiset voivat asioida päiväkeskuksessa anonyymisti. STEA-rahoitusta varten täytetään kävijälomake, johon merkitään asiakasmäärä ja arvioitu ikäryhmä. Asiakas voi käyttää halutessaan nimimerkkiä. Kävijöiltä ei vaadita päihteettömyyttä, mutta kävijän tulee olla asiointikunnossa. Päiväkeskuksessa ei saa myydä eikä käyttää päihteitä. Siellä ei myöskään saa periä velkoja. Väkivaltaa ei hyväksytä missään muodossa. Nämä ovat kirjattu päiväkeskuksen ”pelisääntöihin”. (Perehdytyskansio 2019.)

Naisten tuvan tehtävä on asiakkaidensa perustarpeiden täyttäminen. Se tarjoaa naisille turvallisen ympäristön, jossa he voivat peseytyä, syödä, levätä, pestä pyykkiä tai vain olla rauhassa. Tarjolla on ruuan lisäksi tarvittaessa puhtaita vaatteita, asumisneuvontaa, palveluohjausta, kokemusasiantuntijapalvelua sekä tukea verkossa asiointiin tai elämisen haasteisiin. Asiakkaiden käytössä on myös puhelin, jos omaa puhelinta ei ole. Kaikki saavat ohjauspalvelua, heitä autetaan hakemusten kanssa, soitetaan yhdessä vi-rastoihin ja lähdetään tarvittaessa mukaan hoitamaan asioita. Naisten tuvan aukioloaikojen ulkopuolella työntekijät ovat tavoitettavissa puhelimitse, ja tapaamiset ovat sovittavissa. Naisille järjestetään myös asumisvalmennuskursseja, joissa opiskellaan perusasumisentaitoja. (Kasurinen 2020.)

Naisten tuvalla on kaksi työntekijää. Projektityöntekijä tarjoaa asiakkaille palveluohjausta. Työparina hänellä on kokemusasiantuntija. Lisäksi tuvalla työskentelee useita vapaaehtoisia ja työharjoittelussa saattaa olla sosiaali-alan opiskelija. Vapaaehtoisityöntekijöiltä ei edellytetä terveys- tai sosiaali-alan osaamista. Heidän tehtävänä on asiakkaiden kohtaaminen ja erilaiset arkiset työtehtävät kuten ruuanlaitto, kahvinkeitto ja puhtauden ylläpito. Työntekijöitä on paikalla aina vähintään kaksi, ja kaikki työntekijät ovat naisia. Koska Naisten tuvan toimintaan ei ole resursoitu rahaa, kaikki ruoka, vaatteet, tuotteet ja tavarat on saatu lahjoituksina. Esimerkiksi 2019 Big Brother -ohjelman loputtua Naisten tupa sai Big Brother Talosta pyyhkeitä, kylpytakkeja, ruokaa ja sisustustavaraa. (Kasurinen 2020.)

Naisten tuvalla on hyvät verkostot ja useita yhteistyökumppaneita. Asumisen tuen työntekijä käy tuvalla kerran viikossa tehden asumisen tuen arvioita ja asumiseen liittyvää neuvontaa. Vailla vakinaista asuntoa ry:n työntekijä päivystää tuvalla kerran viikossa ja Katuklinikan työntekijät käyvät joka toinen viikko. Katuklinikka tarjoaa Naisten

tuvan kävijöille matalan kynnyksen terveystalvuuja. Tuvalla voi ottaa esimerkiksi C-hepatiitti ja HIV-pikatestejä. Naisten tuvan yläkerrassa sijaitsee päihdetyötä tekevän Vihreä Keidas ry:n kohtaamispaikka. Vihreä Keidas järjestää toimintaa ja tapahtumia, joihon Naisten tuvan asiakkaat voivat osallistua. Naisten tuvan asiakkaiden käytössä on myös viikottain Vihreässä Keitaassa käyvän sairaanhoitajan palvelut. Yhdessä Vihreän Keitaan kanssa Naisten tupa järjestää Naisten hemmottelupäiviä, joissa asiakkaita hemmotellaan erilaisilla hoidoilla ja hyvällä ruualla. Naisten tupa on kontaktipiste, nopean toiminnan yksikkö, jossa kartoitetaan mikä on naisen tarve, katsotaan mitä voidaan tehdä ja lähetetään hänet eteenpäin toivottavasti hiukset puhtaina, vatsa täynnä ja taskussa monta asuntoaastatteluaikaa. (Kasurinen 2020; Perehdytyskansio 2019.)

Etsivässä työssä naiset yleensä tavoitetaan verkostojen avulla ja jalkautuvassa työssä. Muista päiväkeskuksista voidaan ohjata naisia Naisten tuvalle. Myös yhteistyökumppanit soittavat Naisten tuvalle sekä naiset itse. Viereisessä rakennuksessa sijaitsee Sininauhasäätiön Ruusulankadun asumisyksikkö. Osa Naisten tuvan asiakkaista onkin asumisyksikön naisasukkaita tai siellä majoilevia naisvieraita. Naisten tuvan toiminnasta on tiedotettu paljon sosiaalisen median kautta, yhteystietoja on jaettu paikkoihin joissa asunnottomat käyvät ja "puskaradio" on toiminut tehokkaasti. (Kasurinen 2020.)

3. Asunnottomuus Suomessa

Asunnottoman määrittely on haastavaa johtuen ihmisten vaihtelevista tilanteista. Asunto ensin -periaatteen mukaan asunnoton on henkilö, jolla ei ole omaa vuokra- tai omistus-asuntoa. Asunnottomat joutuvat viettämään yönsä kadulla tai he asuvat tilapäisesti tuttavien tai sukulaisten luona, jolloin he eivät välttämättä näy asunnottomuustilastoissa. (Asunnottomuus Suomessa 2020.) Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA määrittelee asunnottomiksi ihmiset, jotka elävät 1) ulkona, porrashuoneissa tai ensisuojuissa, 2) asuntoloissa tai majoitusliikkeissä, 3) asumispalveluyksiköissä, kuntouttavissa yksiköissä, sairaaloissa tai muissa laitoksissa sekä 4) tilapäisesti sukulaisten tai tuttavien luona. Näiden lisäksi asunnottomiin luetaan ne vangit, joilla vapautuessaan ei ole asuntoa. Pitkäaikaisasunnottomaksi katsotaan henkilö, jonka asunnottomuus on pitkittynyt ja kroonistunut tai uhkaa kroonistua tavanomaisten asumisratkaisujen toimimattomuuden ja sopivien tukipalvelujen puuttumisen vuoksi. Asunnottomuus on pitkäaikaista, jos se on kestänyt vähintään vuoden tai henkilö on ollut toistuvasti asunnottomana viimeisen kolmen vuoden ajan. (Selvitys 2/2020: Asunnottomat 2019 2020: 6.)

FEANTSA, the European Federation of National Organisations working with Homeless (la Fédération Européenne des Associations Nationales Travaillant avec les Sans-Abri) on Euroopan asunnottomuustoimijoiden kattojärjestö, joka perustettiin vuonna 1986 ehkäisemään ja lievittämään köyhyyttä ja sosiaalista syrjäytymistä asunnottomien ja asunnottomuusuhan alla elävien ihmisten parissa. FEANTSA on voittoa tavoittelematon organisaatio ja sen toimipiste sijaitsee Brysselissä. Organisaatiolla on yli 130 jäsentä. Suomesta jäseninä ovat Helsingin Diakonissalaitos, Nuorisoasuntoliitto, Vailla vakinaista asuntoa ry ja Y-Säätiö. FEANTSA toimii yhteistyössä EU:n instituutioiden kanssa sekä neuvonantajana Eurooppa-neuvostossa ja Yhdistyneissä Kansakunnissa (YK). Se saa taloudellista tukea Euroopan komissiolta. (FEANTSA 2018.) FEANTSA on kehittänyt ETHOS-luokittelun (the European Typology of Homelessness and Housing Exclusion), joka luokittelee yleiseurooppalaisen asunnottomuuden muodot (Liite 1). Luokittelua voidaan käyttää apuna esimerkiksi kartoittaessa asunnottomuusongelmaa ja kehittämis-, seuranta- ja arviointikäytännöissä sekä poliittisen päätöksenteon jäsentämisessä. Luokittelussa on neljä asunnottomuuden perusmuotoa: katuasunnottomuus (*rooflessness*), asunnottomuus (*houselessness*), asunnottomuusuhan alla elävät ja puutteelliset asuinolosuhteet. Perusmuodot sisältävät 13 eri asunnottomuustyyppiä. ETHOS-luokittelusta kehitettiin vielä kevyempi versio, ETHOS Light, tilastollisia tarkoituksia varten. ETHOS Light versiossa asunnottomuuden määritelmiä on kuusi: kadulla nukkuvat, ensisuojuissa yöpyvät, asumispalveluita käyttävät, laitoksissa asuvat, puutteellisissa asuinolosuhteissa elävät ja tilapäisesti tuttavien tai sukulaisten luona yöpyvät. (Suonio & Kuikka 2012: 225; Asunto ensin 2018; FEANTSA n.d.)

Englanninkielisessä tutkimuksessa käytetään käsitettä *homelessness*. Pohjoismaissa käytetään rinnakkain sekä *hemlöshet* että *bostadslöshet* käsitteitä. Suomessa käsitteelle on sanat asunnottomuus ja kodittomuus. (Granfelt 1998: 47.) Silti suomalaisessa asunnottomuustutkimuksessa ja -keskustelussa käytetään pääasiallisesti käsitettä asunnottomuus. Hyvin harvoin käytetään käsitettä kodittomuus. Asunnottomuuden määrittelyssä lähtökohta on paikka, jossa asunnon oleilee. Kärkkäisen (1998) mielestä Suomessa ei haluta määrittelyä, joka perustuu asunnottoman ihmisen persoonallisille piirteille. Asunnon käsite viittaa oman tilan puutteeseen, johon vastataan asuntopoliittisin toimin. Suomalainen asunnottomuustutkimus on asunnottomuuden vähentämiseen tähtäävää toimintapolitiikan tutkimusta ja siksi asunnottomuustermin käyttö on perusteltua, arvio Kärkkäinen. (Kärkkäinen 1998: 6, 10.)

Granfelt (1998) pohtii omissa tutkimuksissaan kodittomuus termiä. Kodittomuus ymmärretään asunnottomuutta laajemmaksi, subjektiiviseen hyvinvointiin liittyväksi. Asunnottomuus viittaa enemmänkin konkreettiseen olosuhteeseen, kun taas kodittomuus on monimerkityksinen, kokemuksellinen ja tunnelatautunut. Granfelt kertoo Ilkka Taipaleen määritelleen väitöskirjassaan käsitteiden eroavuutta periaatteella ”asunnoista on pulaa, kotiin kohdistuu ikävä”. (Granfelt 1998: 47.) Kärkkäinen (1998: 8) liittää kodittomuuteen huolenpidon puuttumisen ja hylätyksi jäämisen, jolloin sanaan kätkeytyy myös tunteet ja ihmissuhteet. Myös Juho Saari (2015) puhuu kotiin liittyvästä emotionaalisesta suhteesta. Asunto on koti, yksityinen tila, joka on tärkeä osa ihmisen sosiaaliseen ympäristöön juurtumista. Asunnottomuus merkitsee siten kodittomuudesta aiheutuvaa juurettomuutta. (Saari 2015: 22.) Tutkiessaan espanjalaisten naisten asunnottomuutta María Rosario H. Sánchez Morales suosii termiä *homeless*, koditon, puhuessaan asunnottomista naisista. Hänen mukaansa kotiin kuuluu tunne luottamuksesta ja arvostuksesta. Menettäessään kodin, naiset menettävät myös henkisen turvapaikan. Siksi kodittomat naiset kokevat tarvitsevansa ensisijaisesti oman kodin päästäkseen jaloilleen. (Sánchez Morales 2014.) Granfeltin mukaan kodin voi nähdä identiteetin symboliksi. Kotia rakentaessaan ihminen kertoo itsestään ja millaisena haluaa tulla nähdyksi. Asunto on oma tila, josta käsin voi eheytyä ja kiinnittyä yhteiskunnan toimintoihin. Oma ovi, nimi ovesa ja avain oveen ovat oman tilan, itsenäisyyden ja itsemääräämisen vertauskuvia, jotka tekevät asunnosta kodin. Jotta kodissa olisi kodintuntu, asumisen on oltava pysyvää ja turvallista. Kodintuntu on myös arjen hallinnassa ja arkisissa askareissa. (Granfelt 2003: 42, 45; Granfelt 2013: 215, 217.)

3.1. Syitä asunnottomuuteen

Asunnottomuuden sosiaaliset riskit ovat yksilön ja kotitalouden toimeentuloa uhkaavia riskejä, joilla on yhteiskunnallisia seurauksia. Näitä riskejä ovat esimerkiksi syntymä, sairaus, vanhuus, työttömyys, työ- ja perhe-elämän yhteensovittaminen, koulutuksen saattavuus ja asuminen sekä pitkäaikaistyöttömyys siihen liittyvine ongelmineen ja ylivelkaantuminen. Kuka tahansa voi joutua asunnottomaksi, myös hyvätuloinen. (Havakka 2018: 129; Juurinen & Virtanen-Olejniczak 2008: 146.)

Oma asunto on turvapaikka ja suoja. Ilman sitä on arkisten asioiden hoitaminen vaikeaa, ja elämä yhteiskunnassa melkein pä mahdotonta. Asunnottomuus aiheuttaa jatkuvan epävarmuuden tuomaa stressiä ja häpeän tunnetta. Asunnottomuus on yhteiskunnallinen ja sosiaalinen ongelma, jonka syitä ovat väestönkasvu, kaupungistuminen, talouden

suhdannevaihtelut sekä suuret tuloerot. Tilanne asuntomarkkinoilla kiristyy, jos yhteiskunta ei pysty ennakoimaan ja vastaamaan kasvavaan asunnontarpeeseen. Asuntojen tarve ylittää tarjonnan, jolloin asuntojen hinnat ja vuokrat kasvavat. Tällöin heikommassa asemassa olevan ihmisen riski joutua asunnottomaksi kasvaa. Asunnottomuuden riskitekijöitä yksilötasolla ovat esimerkiksi vähävaraisuus, elämänhallinnan vaikeudet, päihde- ja mielenterveysongelmat, sosiaalisten resurssien vähäisyys sekä muutokset elämäntilanteessa, kuten ero, sairaus, työttömyys tai muutto toiselle paikkakunnalle. (Asunto ensin 2018.)

Tutkimuskirjallisuuden perusteella voidaan erottaa neljä laajaa riskitekijöiden kategoriaa. Asunnottomuuteen voi vaikuttaa rakenteelliset, institutionaaliset, ihmissuhteisiin liittyvät tai henkilöön itseensä liittyvät tekijät. Rakenteelliset syyt ovat taloudelliset prosessit kuten köyhyys ja työttömyys, maahanmuutto ja asuntomarkkinoiden toiminta. Institutionaaliset syyt ovat puutteet palveluissa ja koordinoinnissa, allokaatiomekanismit, institutionaalinen asuminen esimerkiksi vankilat ja institutionaaliset käytännöt kuten sisäänotto ja kotiutuminen. Ihmissuhdeongelmat kuten ero, kumppanin kuolema tai perheväkivalta voivat lisätä asunnottomuusriskiä. Henkilöön itseensä liittyvät tekijät voivat olla terveys, koulutus tai riippuvuudet. Näiden lisäksi tietyt tapahtumat tai laukaisevat tekijät kuten häätö, ero, taloudellinen kriisi voivat johtaa suoraan tai myöhemmin asunnottomuuteen. Useimmat asunnottomat ovat pienituloisia, työttömiä tai epävarmoissa työsuhteissa. Useat asunnottomat kärsivät myös mielenterveysongelmista. Yleisimpiä asunnottomuuden laukaisevia tapahtumia Euroopassa ovat parisuhteiden ja perheiden hajoamiset sekä häädöt. (Kostiainen & Laakso 2013: 30; 2015: 12–13.)

Pääkaupunkiseudulla ja suurissa kasvukeskuksissa asumisen kalleus ja asuntopula vaikeuttavat työvoiman saantia ja yritysten kasvuedellytyksiä. Vuokralla asuminen on yleistynyt, vuokrat ovat nousseet ja kohtuuhintaisista asunnoista on pulaa. Asuminen vie kotitalouksien tuloista suurimman osa. Siksi monipuoliselle markkinaehtoiselle asuntorakentamiselle ja valtion tukemalle kohtuuhintaiselle asuntotuotannolle on suuri tarve. Asunnottomuus Suomessa keskittyy pääkaupunkiseudulle ja suuriin kaupunkiin. Keskeisin syy asunnottomuuteen on edelleen päihteet, mutta yhä enemmän asunnottomuuteen liittyy taloudellisia ongelmia, velkaantumisen ja maksuongelmien kasvu. Tämä tarkoittaa sitä, että asunnottomuusriski koskee aiempaa laajempia ihmisryhmiä. Asunnottomuus on myös muuttanut muotoaan enemmän piiloasunnottomuudeksi. Piiloasunnottomuudella tarkoitetaan tilapäistä majoittumista ystävien, tuttavien tai sukulaisten luona, joka ei välttämättä näy tilastoissa. (Ympäristöministeriö 2020: 2.)

3.2. Asunto ensin -malli

Asunto ensin -mallin keskeinen ajatus on, että asunnottomuustyössä asunnon hankkiminen on etusijalla muihin tukitoimiin nähden. Asuminen omassa asunnossa mahdollistaa muiden sosiaalisten ja terveydellisten ongelmien ratkaisemisen. Asunto on osa ihmisoikeuksia ja ihmisen perusoikeus. (Asunto ensin -malli 2018.)

Asunto ensin -mallia ohjaa neljä keskeistä periaatetta: itsenäisen asumisen mahdollistaminen, valinnanvapauden ja vaikutusmahdollisuuksien kunnioittaminen, kuntoutuminen ja voimaantuminen sekä yhteiskuntaan ja yhteisöihin integroituminen. Ihanteena on, että asunnoton pääsee suoraan tavalliseen vuokra-asuntoon ilman ehtoja hoidoista tai palveluista. Asukasta tuetaan ja autetaan riippumatta siitä, kuinka asuminen ja toipuminen onnistuvat. Toipumista tukevat asunto ensin -palvelut kunnioittavat asukkaan itsemääräämisoikeutta, valinnanvapautta ja osallisuutta. Haittojen vähentäminen on asunto ensin -palveluiden hoidollinen lähestymistapa. Riittävä tavoite on päihteiden käytön ja psykiatristen oireiden aiheuttamien haittojen vähentäminen siten, että asuminen saadaan turvatuksi. Oman asunnon saaminen voi yksistään herättää motivaation kuntoutukseen ja sitoutumisen palveluihin. Kuntoutuminen ja voimaantuminen tapahtuu asukkaan omilla ehdoilla. Asukkaan kanssa keskustellaan hänen tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteista sekä etsitään uusia näkökulmia kuntoutukseen. Koti on perusta elämän järjestämiselle, osallisuuden kokemukselle ja ympäristöön kiinnittymiselle. Integroituminen yhteiskuntaan ja yhteisöihin lähtee osallisuudesta omaan elämään. Asunto ensin -työssä tuetaan asukkaan osallisuutta omaa elämää koskevissa asioissa, kiinnittymistä ympäröivään yhteisöön sekä vahvistetaan yhteydenpitoa luonnollisiin verkostoihin, kuten perheenjäseniin. (Asunto ensin -periaatteet 2018.)

Asunto ensin -mallia on sovellettu Euroopassa ja Pohjois-Amerikassa, mutta Suomi on ainoa Euroopan maa, jossa asunnottomuus on saatu laskuun. Tutkimusten mukaan Asunto ensin -mallin mukaan asutetuista asunnottomista asuminen on jäänyt pysyväksi ja oma asunto on parantanut elämänlaatua. (Asunto ensin -mallin tutkimus 2018.) Asunto ensin -sivuilla viitataan Diakonia-ammattikorkeakoulun vuoden 2013 tutkimukseen, jossa tehtiin hyvinvointikysely asunnottomille tarkoitettujen asumisyksiköiden asukkaille. Kyselyssä kartoitettiin hyvinvointia tyytyväisyydellä elämään yleensä, onnellisuuteen, henkiseen terveyteen, asumiseen, asumisyksikön henkilökuntaan ja elämänhallintaan. Tutkimuksen arvion mukaan asunnon saaminen kohottaa elämän tyytyväi-

syyttä, lisää hyvinvointia, parantaa mielenterveyttä ja antaa mahdollisuuksia tulevaisuuden suunnitteluun. Tutkimus osoittaa, että asunnolla on vahva merkitys ihmisen hyvinvointiin. (Kainulainen, Saari & Häkkinen 2013: 54, 69.)

Asunto ensin -malli säästää myös yhteiskunnan varoja. Asunto ensin -sivuston mukaan tämä selittyy sillä, että asunnottomat käyttävät keskimääräistä enemmän sosiaali- ja terveyspalveluja ja viittaa Ympäristöministeriön vuonna 2011 teettämään tutkimukseen asunnottomuuden vähentämisen taloudellisista vaikutuksista. (Asunto ensin -mallin tutkimus 2018.) Raportin mukaan vuonna 2008 asunnottomat kävivät terveysasemalla lääkärin vastaanotolla kaksi kertaa ja terveyskeskuspäivystyksessä kuusi kertaa muuta väestöä enemmän. Vuonna 2007 asunnottomilla oli yli 16 kertaa enemmän käyntejä sairaalapäivystyksessä valtaväestöön verrattuna. Ympäristöministeriön teettämän tutkimuksen mukaan Asunto ensin -mallilla on positiivisia vaikutuksia kustannuksiin. Erityisesti laitos- ja sairaanhoidon kustannuksissa on saavutettu säästöjä. Samoin joidenkin kriisipalveluiden, kuten poliisin ja ambulanssin, käyttöä on pystytty vähentämään. Tutkimuksessa kerrotaan myös mallin myönteisistä vaikutuksista henkilöiden elämänlaatuun. (Asunnottomuuden vähentämisen taloudelliset vaikutukset 2011: 66, 93.)

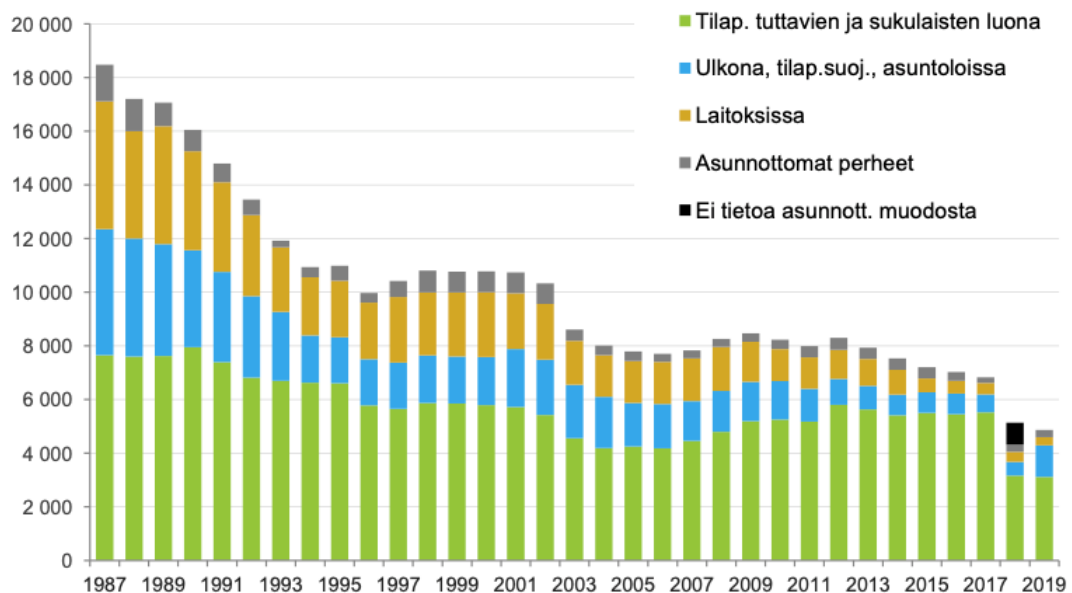
Kiinnittyäkseen yhteiskuntaan yksilö tarvitsee asunnon. Oma asunto mahdollistaa työsäkäymisen, päihteidenkäytön hallinnan ja ihmissuhteiden solmimisen. Asunto ei pelkästään riitä, vaan tarvitaan myös pitkäaikaista ja kokonaisvaltaista tukea elämäntilanteen selvittämiseksi ja uusien toimintatapojen löytämiseksi. Tämä koskee erityisesti päideriippuvaisia henkilöitä, joilla on suuri riski ajautua katuasunnottomuuteen ja siksi tarvitsevat apua ja tukitoimia päästäkseen kiinni elämään. (Granfelt 2003: 28, 30.) Ympäristöministeriö julkaisi kesäkuussa 2019 asunnottomuusohjelmien arviointiselvityksen tulokset. Tulosten mukaan Asunto ensin -mallin käytännön toteuttamista vaikeuttaa kohtuuhintaisten asuntojen puute sekä asumista tukevien sosiaali- ja terveyspalvelujen riittämättömyys. Myöskään asunnottomuustyö ei ole riittävästi vakiintunut kuntien toimintaan. Kunnan peruspalveluissa tulee aiempaa paremmin tunnistaa asunnottomuus ja asunnottomuusriski. (Ympäristöministeriö 2020: 2.)

3.3. Asunnottomat 2019

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (ARA) julkaisee joka vuosi selvityksen Suomen asunnottomuudesta. ARA:n selvityksen mukaan vuonna 2019 Suomessa oli 4 600 yksin

elävää asunnotonta, joista pitkäaikaisasunnottomia oli 961. Asunnottomia perheitä ja pariskuntia oli 264. Asunnottomia naisia vuoden 2019 lopussa oli 1190. Luku on 50 henkilöä vähemmän kuin vuonna 2018. Asunnottomien naisten määrän laskusta huolimatta, naisten osuus asunnottomista on lisääntynyt 2000-luvulla 17 %:sta yli 26 %:iin. (Selvitys 2/2020: Asunnottomat 2019 2020: 4.)

Asunnottomuus laski Suomessa seitsemättä vuotta peräkkäin. Asunnottomista yli puolet (52 %) oli pääkaupunkiseudulla ja yli kolmannes (36 %) Helsingissä. Suurin osa (68 %) asunnottomista asuu väliaikaisesti tuttavien tai sukulaisten luona. Näistä pitkäaikaisasunnottomien määrä oli 19 %. Ulkona, porrashuoneissa ja ensisuojoissa asui 16 % asunnottomista, asuntoloissa ja majoitusliikkeissä asui 9 % ja laitoksissa 7 % asunnottomista. Näistä keskimäärin joka neljäs on luokiteltu pitkäaikaisasunnottomaksi. (Selvitys 2/2020: Asunnottomat 2019 2020: 3–4.)

Kuvio 1. Asunnottomuus Suomessa 1987–2019 (ARA 2019)

Hallituksen tavoitteena on puolittaa asunnottomuus vuoteen 2023 mennessä. Tätä varten Ympäristöministeriö käynnisti vuoden 2020 alussa kolmivuotisen asunnottomuuden yhteistyöohjelman, jossa ovat mukana suurimmat kaupungit, palveluntuottajat, järjestöt ja valtion toimijat. Ohjelman tavoitteita ovat kohtuuhintaisten ja valtion tukemien asuntojen tarjonnan lisääminen asunnottomille, asunnottomuustyön vahvistaminen kuntien peruspalveluissa, asumisneuvonnan saatavuuden parantaminen ja asunnottomien parissa toimivien tahojen yhteistyön vakiinnuttaminen erityisesti kunta- ja aluetasolla. Yhteis-

työohjelman lisäksi käynnistetään erillinen kehittämishanke asunnottomuuden tiedon- saannin parantamiseksi, sillä nykyinen tilastointitapa ei tue tarpeeksi kunnissa tehtävää asunnottomuustyötä, eikä asunnottomuudesta ole saatavilla riittävästi ajan tasalla ole- vaa tietoa. (Ympäristöministeriö 2020: 3,4.)

3.4. Marginalisaatio

Margo (lat.) = reuna, raja

Helnen mukaan marginaalissa oleminen on reunalla olemista. Silloin ollaan vielä sisällä, vaikkakin reunalla, kauimpana keskuksesta. Marginaaliset ihmiset ovat sisäpuolella ulkopuolisia, Toisia. (Helne 2002: 24.) Raitakari (2002: 45) liittää marginaalistatukseen myös toiseuden piirteitä stigman ja tabun piirteiden lisäksi. Raitakari ymmärtää mar- ginaalistatuksen yhteiskunnallisena asemana, joka viestii valinnan vapauden puutteesta, ihmisarvon kyseenalaistamisesta, rajatuista toimintamahdollisuuksista ja poikkeavasta elämäntavasta. Heikoimmassa asemassa olevat henkilöt helposti marginalisoituvat, joutuvat reunalle. Heidän vaikuttamismahdollisuudet vähenee ja kansalaisuutensa ka- ventuu. (Niiranen 2002: 63).

Raunio määrittelee marginalisaation dynaamiseksi liikkeeksi yhteiskunnallisesta nor- maalisuudesta pois- ja takaisinpäin. Ihmiset marginalisoituvat suhteessa johonkin keskivertoon, hyväsyttävänä pidettyyn. Marginalisoituneet poikkeavat oleellisesti ”nor- maalista”. He ovat yhteiskunnallisen normaalisuuden ulkopuolisia. (Raunio 2006: 55– 56; Silvennoinen 2002: 11.) Marginaalisuus on yhteiskunnallista ulkopuolisuutta. Se on syrjässä olemista tai syrjään joutumista joltakin yhteiskuntaelämän alueelta ja siihen liit- tyvää ulkopuolisuuden kokemusta. Marginaalisuus voi olla väliaikaista tai pysyvää. Jois- sain tapauksissa se voi olla myös itse valittua. (Nivala & Ryyänen 2019: 174.)

Ihminen voi olla marginaalissa jollain elämänalueella ja jollain ei. Esimerkiksi työssäkäyvä asunnoton on marginaalissa suhteessa niihin, joilla on koti mutta ei taas suhteessa työssäkäyviin. Naisten asunnottomuus ilmiönä on marginaalissa. Koditon nainen on siis marginaalissa sekä asunnottomana että naisena. Nainen voi olla mar- ginaalissa myös äitiydessään ja naiseudessaan, eritoten kadulla elävä nainen. (Jokinen, Huttunen & Kulmala 2004: 13.)

Granfelt puhuu marginaaliäitiydestä, särkyneestä äitiydestä. Naisen elämä liitetään vah- vasti perheeseen ja äitiyteen, joten asunnoton nainen on poikkeava. Granfeltin

tutkimuksen mukaan äitiydessä epäonnistuminen on traumaattista ja itsearvostusta särkevää. Useimmiten lapset otetaan huostaan tai sijoitetaan perhehoitoon. Lapsen huostaanotto merkitsee epäonnistumista äitinä ja aiheuttaa häpeää ja syyllisyyttä. Yhteydenpito lapsiin saattaa olla haastavaa, johtuen äidin omista ongelmista. Myös lasten tapaamiset saatetaan kokea haasteellisiksi, sillä ne tapahtuvat yleensä julkisesti ja valvotusti, jolloin niistä puuttuu yksityisyys. (Granfelt 1998: 68, 117, 119, 120, 123.)

Marginalisaatio ei kuitenkaan tarkoita samaa kuin syrjäytyminen, mutta siihen voi liittyä huono-osaisuutta ja riski syrjäytymisestä. Kun ihminen elää marginaalissa samanaikaisesti useilla elämänalueilla ja eri elämänalueilla alkaa esiintyä yhteiskunnan keskustaan palaamista vaikeuttavia ongelmia, syrjäytymisen riski on suuri. Tässä suhteessa keskeisiä elämänalueita ovat koulutus, työ, terveys, perhe-elämä ja muut sosiaaliset suhteet. Myös ulkopuolisuuden kokemus saattaa edesauttaa syrjäytymisen etenemistä. Olennaista onkin ihmisen suhde poikkeaviin alakulttuureihin ja toimintamuotoihin, kuten rikollisuuteen ja päihteiden käyttöön. (Järvinen & Jahnukainen 2001: 143; Raunio 2006: 55, 57.)

3.5. Naisten asunnottomuus ja nais erityisyys

Naisten asunnottomuus on erilaista miesten asunnottomuuteen verrattuna, ja siinä on omat erityispiirteensä. Naisten asunnottomuus on monimuotoista. Lyhyen ajan sisällä nainen voi olla asunnoton monella eri tavalla. Vain pieni ryhmä asunnottomista naisista asuu kadulla. Naisten asunnottomuus on piiloasunnottomuutta, joka ei näy asunnottomuustilastoissa. He majailevat väliaikaisesti ystävien, sukulaisten, tilapäisten miestuttavien luona. Naisia näkee harvoin hätämajoituksissa. Suurin osa asunnottomista on miehiä, joten asunnottomien maailma on hyvin miehinen ja kova. Asunnottoman naisen asema siinä on erittäin haavoittuva. Useimmat asunnottomat naiset pyrkivät peittelemään asunnottomuuttaan, koska siihen liittyy vahvasti häpeä. Asunnottomuuteen saattaa liittyä myös kokemukset epäonnistuneesta äitiydestä sekä äärimmäinen pelon, väkivallan ja hyväksikäytön uhka. Monet asunnottomat naiset ovat jo lapsuudesta asti kokeneet väkivaltaa ja traumatisoituneet. Välttääkseen kadulla asumista, naiset saattavat esimerkiksi pysytellä väkivaltaisessa parisuhteessa. Granfelt sanoo kaikkein tuhoisimman asunnottomuuden muodon itsearvostukselle sekä fyysiselle ja psyykkiselle hyvinvoinnille olevan kadulla eläminen ja satunnainen asuminen eri miesten luona. Kadulla asuvilla naisilla on usein miesystävä tai -ystäviä, joilta he kokevat saavansa tur-

vaa. Tällaiset riippuvuussuhteet saattavat altistaa parisuhdeväkivallalle. Katuasunnottomuudessa on suuri riski ajautua rikos- ja päihdekierteeseen. Se on äärimmäinen asunnottomuuden muoto, johon liittyy kaoottinen elämäntapa, altistuminen väkivallalle ja sairauksille. (Granfelt 1998: 64, 73–74; 2003: 7, 41, 74; 2004: 200, 203; Mayock & Sheridan 2016: 4–5.)

Suomessa pyritään turvaamaan naisten, joilla on lapsia, asuminen. Sen sijaan yksinäiset naiset tai naiset, joiden lapset ovat huostaanotettu, ovat hyvin heikossa asemassa asuntomarkkinoilla. Vaikka kadulla eläminen on naiselle vaarallista, on katu toisinaan turvallisempi paikka kuin oma koti. (Granfelt 2003: 47.) Naiset joutuvatkin selittämään asunnottomuuttaan enemmän kuin miehet. Naisia tarkastellaan pikemminkin perheettöminä, kodin puuttumisen näkökulmasta. He selittävät usein asunnottomuuttaan ihmissuhteiden katkeamisella. (Granfelt 1998: 75.) Lehtonen ja Seppälä (2013: 78–79) esittävät artikkelissaan perheellisten naisten joukosta kolme erityistä riskiryhmää, jotka joutuvat yhä uudestaan asunnottomaksi ja joiden asunnottomuusjaksot pitenevät. Riskiryhmät ovat 1) nuoret naiset, joilla on pieni lapsi, 2) naiset, jotka ovat kokeneet perheväkivaltaa ja 3) naiset, joiden lapset eivät tule äitien kanssa ensisuojaan.

Uusi asunnottomien naisten ryhmä sekä Suomessa että koko Euroopassa on nuoret naiset ja keski-ikäiset eronneet naiset. Ensisijainen syy naisten asunnottomuudelle näyttää olevan parisuhdeväkivalta sekä Suomessa että muualla Euroopassa, ja Suomessa nuorten aikuisten naisten lisääntynyt päihteiden käyttö. Katuasunnottomuus on lisääntynyt eritoten huumeriippuvaisten nuorten naisten keskuudessa. Nuoret eivät halua majoittautua asuntoloissa, koska asuminen niissä on liian kontrolloitua, eikä niissä ole yksityisyyttä. (Fabian 2016: 2; Granfelt 2004: 199, 200; Sánchez Morales 2014: 125.)

Riikka Haahtela (2015) puhuu väitöskirjassaan naistyön kiinnipitävästä ympäristöstä. Sillä hän tarkoittaa asunnottomien naisten tukipisteen työntekijöiden ja naisten välistä vuorovaikutusta, jossa työntekijät kokevat olevansa naisten työntekijöitä. Nais erityisyys näkyy viihtyisissä ja kodinomaisissa paikoissa, joissa naisia huomioidaan, ollaan lähellä ja pidetään kiinni. Kiinnipitävässä, turvallisessa ympäristössä on mahdollista tukea naisten kasvua, kehitystä ja luovuutta sekä antaa tilaa tärkeiden asioiden käsittelylle. (Haahtela 2015: 84–85.) Granfelt (2014: 143) luonnehtii kiinnipitävään ympäristöön perustuvaa naistyötä nais erityiseksi läsnäolotyöksi. Työntekijän ja asiakkaan välinen vuorovaikutus on sallivaa, lämmintä ja hyväksyvää. Työntekijä on lähellä mutta samalla

antaa asiakkaalle tilaa. Läsnäolo voi olla konkreettista tai henkistä läsnäoloa. Empaattiseen ja kasvokkaiseen vuorovaikutukseen sisältyy myös nais erityistä hoivaa. Haahtela käyttää Tedren määritelmää hoivasta, joka on toisen ihmisen kokonaisvaltaista fyysisten, psyykkisten ja sosiaalisten perustarpeiden huolehtimista, jossa läsnäololla on suuri merkitys. (Haahtela 2015: 84.)

Naisten tarpeita huomioivia palveluita asunnottomille naisille on tarjolla vähän. Tarve on suuri, koska naisten asunnottomuuteen liittyy omat erityispiirteensä. Mielikuva asunnottomasta on keski-ikäinen mies, joka on työtön ja alkoholisoitunut. Asunnoton nainen mielletään kulttuurisesti poikkeavana, ja siksi asunnoton nainen määritellään marginaaliin vahvemmin kuin asunnoton mies. Asunnottomilla naisilla tulisi olla oikeus omaan tilaan. Naistyön ajatus on tehdä naisten asioihin keskittyvää sosiaalityötä heidän omista lähtökohdista ja ottaa huomioon naisten erityisyys. Samalla naistyö tekee naisten asunnottomuutta näkyväksi. (Haahtela 2008: 224–225.)

Nais erityinen työ ei tarkoita sitä, että työskennellään vain naisten kanssa. Nais erityisellä työllä tarkoitetaan sitä, että on ymmärrys mitä asunnottomat tai asunnottomuusuhan alla olevat naiset ovat elämässään kokeneet ja kohdanneet ja minkälaisia tarpeita heillä on. Naisten taustalla voi olla hyvinkin rankkoja kokemuksia, väkivaltaa ja syviä traumoja, jotka ohjaavat heidän toimintaa. Siksi on tärkeää, että Naisten tuvalla on naisten turvallinen ja hyvä olla. Turva tulee työntekijöistä, jotka ovat jäməköitä, turvallisia ja läsnä naisille. Usein naisilla on suuri tarve päästä rauhassa keskustelemaan kaksin, joko toisen asiakkaan tai työntekijän kanssa. Naisten tuvalla huomioidaan naisille tärkeät perustarpeet, kuten henkilökohtainen puhtaus, siisteys ja esteettisyys. Tarjolla on lahjoituksina saatuja pesu- ja ihonhoitotuotteita, kampoja, harjoja ja puhtaita vaatteita, jotka voivat olla vihreissä vessoissa asuville naisille merkityksellisiä. Naisten tuvalla on panostettu myös tilan viihtyisyyteen ja esteettisyyteen. (Kasurinen 2020.)

4. Tutkimuksen toteutus

Naisten tupa syntyi kun NEA-hankkeen aikana huomattiin olevan tarvetta vain asunnottomille naisille tarkoitettusta paikasta, jossa asunnottomia naisia voisi kohdata ja saattaa heitä palvelujen piiriin. Vastaavanlaista paikkaa ei tällä hetkellä Helsingissä ole. Koska Naisten tuvan toiminta on uutta, opinnäytetyöni tavoitteena oli kartoittaa Naisten tuvan

asiakkaiden kokemuksia päiväkeskuksen palveluista ja toiminnasta, selvittää mikä merkitys vain naisille tarkoitetulla päiväkeskuksella on asiakkaille sekä tiedustella miten toimintaa voisi kehittää palvelukseen paremmin asiakkaiden tarpeita. Sininauhasäätiön tavoitteena on Naisten tuvan toiminnan jatkuminen osana sen omaa päivätöimintää NEA-hankkeen päätyttyä. Siksi oli tärkeää selvittää miten asiakkaat ovat löytäneet Naisten tuvan, minkälaista palvelua he ovat sieltä hakeneet ja saaneet sekä tiedustella kehittämisehdotuksia.

Tutkimuskysymyksiäni olivat: 1. Minkälaisia kokemuksia asiakkailla on päiväkeskuksesta ja sen toiminnasta? 2. Mikä merkitys on sillä, että paikka on vain naisille? 3. Miten asiakkaat kehittäisivät päiväkeskuksen toimintaa?

4.1. Tutkimusmenetelmät

Opinnäytetyöni toteutin kvalitatiivisin eli laadullisin menetelmin, koska laadullinen tutkimus tarkastelee ihmisten välistä sosiaalista merkitysten maailmaa. Laadullisessa tutkimuksessa kuvataan todellista elämää. Ihminen kuvailee omaa koettua todellisuuttaan, asioita jotka ovat hänelle tärkeitä ja merkityksellisiä. Kokemukset ovat aina omakohtaisia. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2005: 152; Viikka 2005: 97.) Opinnäytetyössäni kartoitin Naisten tuvan asiakkaiden kokemuksia naisille tarkoitetusta päiväkeskuksesta ja sen toimivuudesta.

Koska aiheena oli kokemusten kartoittaminen, luonteva valinta menetelmäksi oli asiakkaiden haastattelu. Naisten tuvalla vain yksilöhaastattelu tuli kysymykseen, koska haastattelussa kerätään omakohtaisia kokemuksia ja asiat saattavat olla hyvinkin arkaluontoisia eikä niitä välttämättä haluta jakaa muiden kanssa. Asiakkaat tulivat Naisten tupaan yleensä yksin, tipotellen, joten ryhmähaastattelu ei olisi siksi onnistunut. Lomakehaastattelu takaisi täydellinen anonymiteetin, mutta epäilin, että naiset eivät olisi pystyneet keskittymään lomakkeiden täyttämiseen itsekseen. He tulevat Naisten tuvalle yleensä toimittamaan tiettyä asiaa ja ovat kiireisiä. Vaihtoehtoisesti olisin voinut täyttää lomakkeen heidän kanssaan. Päädyin kuitenkin yksilöhaastatteluun, joka on menetelmänä hyvin joustava. Haastattelussa ollaan suorassa vuorovaikutuksessa haastateltavan kanssa, joten haastattelija voi tilanteessa suunnata tiedonhankintaa. Haastattelutilanteessa voi pyytää haastateltavaa selventämään vastauksiaan ja haastattelijalla on mahdollisuus esittää täsmentäviä kysymyksiä. Samalla haastattelija voi saada selville taus-

talla olevat motiivit. (Hirsijärvi & Hurme 2000: 34.) Haastateltavaa voi motivoida mahdollisuus tuoda esiin mielipiteensä. Haastateltavalle tulee tunne, että omat ajatukset ovat arvokkaita. Motivoiva tekijä voi olla myös mahdollisuus kertoa omista kokemuksistaan ja empaattinen toive, että joku hyötyisi niistä. (Eskola & Vastamäki 2015: 28–29.)

Haastattelutilanteessa haastattelija on samalla osallistuva, että tutkiva henkilö. Haastattelijan tulee kuitenkin minimoida oma persoonallisuus, olla neutraali ja puolueeton. Hän ei saisi väitellä, osoittaa mielipiteitään tai hämmästellä. Haastattelijan tulee osoittaa kiinnostuneisuutta olematta utelias sekä herättää luottamuksellisuutta. Haastattelijan tehtävänä on esittää kysymyksiä ja antaa lyhyitä palautteita, jotka kehottavat jatkamaan tai kertovat riittävästä vastauksesta. Haastattelutilanne muistuttaa keskustelua, jossa haastattelija on aktiivinen kuuntelija. Empaattinen asenne tai neutraalius voi olla haasteellista kun kerrotaan vaikeista ja hyvin henkilökohtaisista asioista. Silloin empatian osoittaminen voi olla paikallaan luottamuksen syntymisen kannalta. (Hirsijärvi & Hurme 2000: 97–98, 103; Ruusuvuori & Tiittula 2009: 44–45.)

Käytin tiedon keruuseen teemahaastattelua eli puolistrukturoitua haastattelua. Teemahaastattelulla kerätään keskeiset aiheet eli teemat, joita tarvitaan tutkimusongelman vastaamiseksi. Teemat ovat laaja-alaisia keskustelun aiheita. Teemat käydään haastateltavan kanssa läpi mutta riippuen haastateltavasta, järjestys ja laajuus saattavat muuttua haastattelun aikana. Tärkeintä on, että haastateltava antaa oman käsityksensä tai mielipiteensä kaikista teemoista. (Vilkkä 2005: 101–102; Eskola & Vastamäki 2015: 29.) Teemahaastattelu mahdollistaa vapaamuotoiseen keskusteluun, yllättävien asioiden nousuun ja jatkokysymysmahdollisuuteen. Vaikka tilanne on hyvin keskustelunomainen, haastattelijalla on oltava mielessä haastattelun tarkoitus ja hänen on johdettava keskustelua sen suuntaisesti (Hirsijärvi & Hurme 2000: 68).

Tutkimukseni teemahaastattelurunko (Liite 2) muodostui neljästä eri aihealueesta, jotka nousivat teoriasta ja tutkimuskysymyksistä. Teemat olivat 1) taustatiedot, 2) kokemukset päiväkeskuksesta, 3) nais erityisyys ja 4) kehittämisideat. Teemojen alle tein muutamia avoimia ja kuvailevia kysymyksiä, jotta välttyisin kyllä ja ei vastauksilta. Pyrin muokkaamaan kysymykset niin, etteivät ne olisi johdattelevia tai niissä näkyisi omat ennakkokäsitykseni asiasta. Taustatiedoissa kartoitin haastateltavan iän ja elämäntilanteen sekä sen, mitä kautta haastateltava sai tietää naisten päiväkeskuksesta. Päiväkeskuskokemuksissa tiedustelin haastateltavan käyntikertoja ja motiivia tulla päiväkeskukseen sekä mitä hän siellä yleensä tekee. Pyysin myös kuvailemaan päiväkeskusta ja sen ilmapiiriä.

Naiserityisyys-teemassa keskustelimme naisten ja miesten asunnottomuuden eroista sekä siitä mikä merkitys on sillä, että Naisten tupa on vain naisille. Kehittämisteemassa esitin kehittämiseen liittyviä kysymyksiä; mikä on haastateltavan mielestä hyvää, mihin hän kaipasi muutosta, mitä toiveita hänellä olisi liittyen toimintaan, palveluihin tai työntekijöihin. Teemojen lisäksi kysyin olisiko haastateltavalla vielä jotain, mitä hän haluaisi kertoa.

4.2. Aineiston kerääminen

Saatuani toukokuussa Sininauhasäätiön johtoryhmän hyväksynnän tutkimukselleni, toimitin Naisten tuvalle ilmoituksen (Liite 3) haastateltavien hausta. Ajatuksena oli, että asiakkaat voisivat ottaa minuun yhteyttä ja sopia haastatteluajasta, jos en itse ole paikalla. Ilmoitus oli Naisten tuvan ilmoitustaululla ja kahvipisteen seinällä. Ilmoituksen avulla en saanut yhtään haastateltavaa. Tavoitteenani oli haastatella 4–8 asiakasta. Lopulta sain kuusi haastattelua. Haastattelut tein kesällä 2020 Naisten tuvalla.

Haastattelujen onnistumisen kannalta päätin tehdä haastattelut Naisten tuvalla, koska se on asiakkaille tuttu ja turvallinen. Olin Naisten tuvalla sen aukioloaikoina vapaaehtoistyöntekijän roolissa, tehden avustavia töitä ja jutellen asiakkaiden kanssa. Haasteellisena koin haastattelun ehdottamista asiakkaalle. Hyvin pian huomasin, että haastattelun tulee tapahtua heti paikan päällä, sillä myöhemmin sovittu ajankohta ei välttämättä tulisi toteutumaan. Haastattelun ehdottaminen oli parempi ajoittaa siihen, kun asiakas on peseytynyt, syönyt ja kertonut asiansa työntekijälle. Silloin hän on rauhoittunut ja vastaanottavainen muulle keskustelulle.

Haastattelutilanteen tulisi olla rauhallinen. Naisten tuvassa ainoa paikka missä voi sulkea oven on saunatila. Annoin haastateltavan valita haastatteluapaikan. Haastattelin asiakkaat Naisten tuvan pihassa, saunatilassa ja ison tilan sohvilla. Haastatteluapaikat valikoituivat sujuvasti ja mahdollistivat vierekkäin istumisen. Vältin vastakkain istumista, koska siinä tulee tunne kuulustelusta. Viistosti vierekkäin istuminen tuntui luontevammalta ja loi rennon keskustelunomaisen tunnelman, mikä puolestaan edesauttoi yhteistä ymmärrystä ja ymmärretyksi tulemistä. (Eskola & Vastamäki 2015: 32.)

Tutkimuksen peruslähtökohtana on tutkittavan henkilön luottamus tutkijaan. Luottamus syntyy, jos tutkimukseen osallistuvan henkilön ihmisarvoa ja oikeuksia kunnioitetaan. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019: 8.) Ennen haastattelun alkua pyysin

haastateltavilta kirjallisen suostumuksen haastatteluun. Esittelin haastattelusopimuksen (Liite 4), kävimme sen läpi ja pyysin sopimukseen allekirjoituksen. Kerroin haastattelun tarkoituksen ja pyysin lupaa äänittämiseen. Kerroin myös, että haastattelu on vapaaehtoinen ja täysin luottamuksellinen. Haastateltava saa keskeyttää osallistumisensa niin halutessaan ilman erityistä syytä. Hänelle ei saa syntyä tunnetta haastattelun pakollisuudesta tai kielteisistä seuraamuksista, jos hän keskeyttää haastattelun. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019: 8.) Haastateltavan henkilöllisyys ei tule paljastumaan missään vaiheessa, ja opinnäytetyön valmistuttua äänitys ja muistiinpanot hävitetään. Yksi haastateltavista ei suostunut äänitykseen, joten tein haastattelusta muistiinpanot.

Halusin äänittää haastattelut, koska silloin pystyin keskittymään haastateltavaan ja tarkkailemaan häntä paremmin. Keskustelu on myös luontevampaa ja vuorovaikutus on parempaa, kun en keskity vain kirjoittamiseen, vaan pystyn myös havainnoimaan haastateltavan mielentilan. Analysointivaiheessa äänitys toimii muistin apuna ja pystyn palaamaan tilanteeseen. Äänityksen kuuntelu voi tuoda myös uusia sävyjä, joita en haastattelutilanteessa kenties huomioinut. (Ruusuvuori & Tiittula 2009: 15.) Äänitys on myös itselleni oppimismahdollisuus, kun kuulen, miten olen johdatellut haastateltavan uuteen kysymykseen tai kannustanut kertomaan lisää. Haastattelun äänittäminen antaa täten mahdollisuuden reflektoida omaa toimintaani.

Kerroin haastattelun aluksi teemat, joista keskustelisimme. Keskusteluaiheet voivat olla hyvinkin herkkiä ja arkaluontoisia, koska ne koskevat henkilökohtaista kokemusta. Asunnottomuus, päihteiden käyttö tai lasten huostaanotto voidaan kokea häpeällisiksi asioiksi, joista ei haluta keskustella. Asiaan ei kannata mennä suoraan vaan pitää ns. esipuhe. Sen tarkoituksena on vapautuneen ilmapiirin ja luottamuksen luominen keskustelijoiden välille sekä vallan siirtäminen haastattelijalta haastateltavalle. Keskustelun avaaja voi olla jokin arkinen asia tai tapahtuma. (Eskola & Vastamäki 2015: 32.) Läsnaoloni Naisten tuvalla yhtenä työntekijänä oli ”pitkä esipuhe” ennen haastattelua. Suurimman osan olin tavannut jo aikaisemmin ennen kuin haastattelin heitä. Kaksi haastateltavaa tapasin vain yhden kerran.

Olin ajatellut antavani haastateltaville jonkin pienen ”palkinnon” kiitokseksi haastatteluun osallistumisesta, mutta koin sen hieman ongelmalliseksi. Palkinnon antaminen tuntui minusta lahjomiselta, jos se on ainoa motiivi osallistua haastatteluun, joten luovuin ajatuksesta ja luotin kohtaamisen voimaan. Tiesin, että haastattelujen saaminen tulee

olemaan haastavaa, mutta läsnäoloni Naisten tuvalla ja asiakkaiden kohtaaminen, avustaminen ja heidän kanssaan juttelu madalsi kynnystä suostua haastateltavaksi.

4.3. Aineiston analyysi

Litterointi eli haastattelun purku teksteiksi helpottaa aineiston analysointia. Litterointi on työlästä ja aikaa vievää, joten käytin siihen ulkopuolista apua. Tein vaitiolosopimuksen litteroijan kanssa. Litteroinnin tarkkuustason määrittää analyysitapa. Käytin analyysitapana aineistolähtöistä sisällönanalyysiä, koska minua kiinnosti haastattelujen asiasisältö. Litteroinneissa ei siksi käytetty tarkkoja litteraatiomerkkejä, vaan haastattelujen purku teksteiksi oli hyvin yleisluontoista. Ylös kirjattiin vain sanomisten sisältö. (Ruusuvuori & Nikander 2017.) Kävin vielä läpi valmiit litteroinnit ja tein omia merkintöjä, jos litteroija ei ollut ymmärtänyt kuulemaansa oikein, esimerkiksi kaikki nimet tai termit eivät olleet hänelle tuttuja.

Sisällönanalyysi on tutkimusmenetelmä, jossa tutkimusaineisto kuvataan sanallisesti. Menetelmällä etsitään merkityssuhteita ja merkityskokonaisuuksia. (Vilkkä 2005: 139–140.) Tulostin litteroidut haastattelut ja järjestin aineiston teemoittelemalla eli sen mukaan mitä haastateltavat ovat neljästä pääteemasta sanoneet. Teemoittelemalla karsin aineistosta pois epäolennaiset asiat. Teemojen koodaukseen käytin värikyniä. Teemoittelu oli luonteva valinta, koska olin käyttänyt aineiston keruussa teemahaastattelua. (Tuomi & Sarajärvi 2018.) Haastattelut eivät välttämättä edenneet teemojen mukaisesti vaan teemat limittyivät toisiinsa. Samoja asioita saatettiin toistaa tai täydentää haastattelutilanteen aikana muissa kohdissa, joten jouduin pääättelemään puheen sisällöstä min hin teemaa asia kuuluu ja värikoodasin sen mukaan.

Koodauksen jälkeen ryhmittelin aineiston teemoittain omalle tiedostolle. Aineiston ryhmittely selkeytti näkemään teemakokonaisuuden ja helpotti tarkastelemaan vastauksia samasta aiheesta. Aineistoa lukiessani huomasin yhtäläisyyksiä joissakin ryhmissä, joten järjestelin vielä aineiston tutkimuskysymysten näkökulmasta.

Käytin suoria lainauksia haastatteluista eli sitaatteja elävöittääkseni tekstiä. Sitaattien käyttötarkoitus tutkimuksissa on antaa lukijalle havainnollistavia esimerkkejä ja todistaa, että on olemassa aineisto johon analyysi pohjaa. Sitaatteja tulisi käyttää harkiten, ja siksi pohtia ovatko ne tarpeellisia ja onko niistä mahdollista tunnistaa vastaaja. (Saaranen-

Kauppinen & Puusniekka 2006.) Mielestäni sitaattien käyttö on työssäni perusteltua tekstin elävöittämisen kannalta. Ne myös tuovat haastateltavan oman äänen kuuluville.

5. Tutkimustulokset

Haastattelin opinnäytetyötä varten Naisten tuvan kuutta asiakasta. Haastateltavien ikäjakauma oli 26–70+ -vuotta. Kaksi heistä ei halunnut kertoa tarkkaa ikäänsä. Haastateltavista kaksi asui asuntolassa ja yksi oleili miesystävänsä kanssa ystävien ja tuttavien luona sekä sukulaisten mökillä ja veneessä. Kaksi haastateltavaa oli katuasunnottomia. Toinen heistä kertoi yöpyneensä rannalla makuupussissa, ja toinen sanoi vaeltavansa yön kadulla ja nukkuvansa aamupäivällä metsässä. Hän on myös yöpynyt hätämajoituspaikoissa. Yksi haastateltavista ei pitänyt itseään asunnottomana, eikä hän halunnut kertoa taustoistaan. Otin hänet kuitenkin huomioon tuloksissa, koska hän kävi useasti Naisten tuvalla ja käytti sen palveluita.

Haastatteluhetkellä naisten asunnottomuus oli kestänyt kolmesta kuukaudesta kuuteen vuoteen. Pidempään asunnottomuus on kestänyt asuntolassa asuvilla (5–6 vuotta). Osalla oli myös aikaisempia asunnottomuusjaksoja. Syitä haastateltavien asunnottomuuteen oli erilaisia. Asunnottomuuteen ei johtanut yksi selkeä asia tai tapahtuma vaan se oli monen eri asian summa. Syitä oli esimerkiksi sairaalahoidon päätyminen, parisuhdeväkivalta, päihteiden käyttö, työpaikan menetys, vuokra-asunnosta pois joutuminen tai lähteminen.

Haastateltavista neljällä oli lapsia. Kaksi haastateltavaa kertoi lasten olevan sijaisperheissä ja pitävänsä lapsiin säännöllisesti yhteyttä. Kaksi naisista ei halunnut kertoa lapsistaan tai suhteistaan heihin. Kuudesta haastateltavasta kaksi kertoi pitävänsä yhteyttä vanhempiinsa. Muut eivät puhuneet tai eivät halunneet kertoa perhesuhteistaan.

Kahdelle haastateltavalle Naisten tupa oli tuttu paikka. He olivat käyneet siellä useamman kerran. Yksi haastateltava oli Naisten tuvassa ensimmäistä kertaa. Muut olivat Naisten tuvalla toista tai kolmatta kertaa. Kaikki haastateltavat olivat kuulleet Naisten tuvasta ystävältä tai tuttavalta.

5.1. Kokemukset Naisten tuvasta

Haastateltavat tulivat Naisten tuvalle pääasiallisesti avun ja tuen, ruuan ja seuran vuoksi. Kolmelle haastateltavalle myös suihku ja sauna olivat tärkeä syy tulla Naisten tuvalle, koska heillä ei ollut peseytymismahdollisuuksia. Heillä ei ollut myöskään ruuanlaittomahdollisuuksia, joten lämmin ruoka oli heille tärkeä. Muille haastateltaville myös ruoka oli yksi syy tulla Naisten tuvalle. Ruoka voi olla monelle päivän ainoa lämmin ateria. Puhutaana, kylläisenä ja levänneenä asiakas jaksaa keskittyä virallisiin asioihin. Haastatte- luissa korostui erityisesti sosiaalisen vuorovaikutuksen tarve.

”Se henkinen puoli, että voi jutella ihan arkisista asioista jonkun kanssa. (H3)”

”Toi suihku on mulle ihan tärkeä ja sit vaa tää sosiaalinen kanssakäyminen naisten kanssa. Et saa vähän purkaa omia tunteita ja mitä täs nyt kuuluu. (H2)”

Naisten tuvalla haastateltavat yleensä söivät, peseytyivät, lepäsivät ja seurustelivat ohjaajien ja muiden kävijöiden kanssa. Seurassa olo tuntui tärkeältä. Moni osallistui myös Naisten tuvan toimintaan tekemällä pieniä askareita, kuten järjestivät vaatteita tai auttoivat ruuanlaitossa ja siivoamisessa. Jollekin Naisten tuvalla käynti toi rytmiä ja sisältöä päiviin, eikä tarvinnut olla ”tyhjöpanttina”, kuten asuntolassa asuva haastateltava asian ilmaisi. Vastaus kysymykseen, mitä hän yleensä teki Naisten tuvalla:

”Tuun yleensä syömään [nauraa]. Mä kattelen ja ihmettelen mitä tääl tapahtuu ja yritän olla porukas, seurassa mukana. Tulis jotain muuta päiviin, tulis jotain tekemistä tai tämmöstä. (H4)”

Kaikkien asiakkaiden tilanne kartoitetaan heidän tullessa Naisten tuvalle. Haastateltavista kolme tarvitsi akuutisti apua asuntoasioissa, koska heillä ei ollut vakituista yöpaikkaa. Yhden kanssa ohjaaja avusti asuntohakemuksissa.

”Sain apua tohon asuntohakuasioihin, että laitettiin ne järjestykseen, laitettiin ne kokonaan kuntoon. (H2)”

Kaksi naisista ei tiennyt tullessaan Naisten tuvalle, missä nukkua seuraavan yön. He ennemmin viettivät yön ulkona kuin menevät hätämajoitukseen. Heille ohjaaja etsi paikan ainakin seuraavaksi yöksi ja mahdollisuuksien mukaan pidemmäksi aikaa. Toinen naisista kertoi vaeltavansa yöt kaupungilla. Päivisin hän nukkui muutaman tunnin metsässä tai rannalla. Helpottaakseen kulkemista, hän oli ostanut itselleen vetolaukun tavaroitaan ja vaatteita varten. Näin hän kuvaili elämäänsä:

"Mä oon niin väsyny siihen kulkemiseeki. Kato ku on väsyny ja sen takii mä ostin tomosen vetolaukun. Et sen nyt jaksaa vetää mut ei sitäkään loputtomiin jaksu ristiin rastiin. Mä haluan sen pysyvän paikan tavalla tai toisella, ensin vaikka tilapäinen... Se on niin rankkaa kuule 24 tuntii melkei vuorokaudes. Kaikki viranomaiset nukkuu ja niil on vapaita. Niil on vuorojen vaihtoja mut mullapa ei oo. Mä oon vaan ollu yhes vuoros koko ajan, et ei sitä jaksu. (H5)"

Neljä haastateltavaa oli saanut neuvontaa, ohjausta ja tukea viranomaisasioissa ja palvelujen käytössä. Työntekijät auttoivat hahmottamaan oman avuntarpeen, tarttuivat heti toimeen ja etsivät sopivia ratkaisuja yhdessä asiakkaan kanssa. Kaikki neljä haastateltavaa kokivat saaneensa konkreettista apua tilanteeseensa, ja tuen saanti koettiin kiireettömäksi ja selkeäksi. Naisten tuvalta haastateltavat ovat saaneet myös vaatteita, hygieniatuotteita ja elintarvikkeita. Kun rahaa on vähän, näiden saanti on haastateltaville arvokas apu.

"Saa vaihtaa puhdasta vaatetta, saa naisten tarvikkeita että kun on vähän rahaa ni sitte oli kiva et sai pitkästä aikaa meikkejä ja kaikenlaista ruoka-apuu ja kaikkee mitä tarvii tässä. (H2)"

Henkinen tuki ja vertaistuki ovat myös olleet haastateltaville tärkeitä.

"Vertaistuki, sitä tarvii huumeiden lopettamiseen paljon semmosta tukee mikä auttaa... Et tietää mistä puhutaan, jos puhutaan huumeista, ettei tuomitse. Koska se on inhottavaa, jos tuomitaan koko ajan, kun on jossain hoidossa. (H1)"

Haastateltavien mielestä Naisten tuvan tilat ovat siistit, tilavat ja kauniit. Sisustuksen kauneutta arvostettiin erityisesti. Kauniissa asioissa silmä lepää ja se tekee hyvää mielelle.

"Saa hengenravintoo ihan tämmösistä pienistä kauniista [esineistä, asioista] ku silmä lepää tämmöses. Se on tärkeetä ku mä tarviin ja kaipaun semmosta hengen [ravintoa] tän kaiken paskan ja rumuuden keskellä. (H5)"

Naisten tuvan ilmapiiri koettiin hyväksi ja rennoksi. Paikka on haastateltavien mielestä rauhallinen ja turvallinen naisille. Naisten tuvalla on kodinomainen tunnelma, jonne on helppo tulla. Siellä saa olla oma itsensä. Ilmapiiriin vaikuttaa positiivisesti ystävällinen henkilökunta. Työntekijöiden toiminta sai kaikilta haastateltavilta positiivista palautetta. Työntekijät ovat mukavia, asiansa osaavia ja tärkeitä tukijoita. Haastateltavat kiittelivät työntekijöiden erinomaista paneutumista haastateltavien asioihin sekä haastateltavien hyvää ja kunnioittavaa kohtelua. Asiakkaan ja työntekijän kohtaaminen koettiin tasaver-taiseksi.

"Rauhallinen semmonen, miten sen nyt sanoo... mä saan tästä enemmän irti et mä saan ajatukset muualle ja tää tekee hyvää mulle. (H4)"

"Annetaan oma rauha eikä aleta heti tenttaamaan. (H3)"

Haastateltavat ovat käyneet myös muissa päiväkeskuksissa. He kokivat Naisten tuvan muihin verrattuna rauhallisemmaksi ja toimivammaksi pienen kävijämääränsä vuoksi. Haastateltavien mielestä on hyvä, että on paikka, kuten Naisten tupa, vain naisille. Eri-tyisesti väkivaltaa kokeneelle asunnottomalle naiselle sillä on iso merkitys. Miesten läsnäolo aiheuttaa usein jännitteitä. Naisten oma paikka voi olla naiselle turvapaikka, jossa saa rauhassa levätä, olla oma itsensä eikä tarvitse pelätä. Tärkeänä asiana haastateltavat pitivät myös naisten keskinäisen kanssakäymisen mahdollisuutta. Naiset saavat puhua ja tehdä rauhassa naisten juttuja ilman, että miehet tulevat häiritsemään.

"Tää on pikkasen vähemmän kova, ku ne. Monesti siel on niin paljon miehii ja naisia. (H6)"

"Kiva et on tämmösii [paikkoja] et naiset saa kaunistautua ja freesaantua. Et se tekee paljon mielelle kyllä. (H2)"

"Kyllä naisen täytyy naisen kans saada monta kertaa päästä juttelee, ettei siin oo sössimäs heti joku huutaja. Se on paljon levottomampaa, jos on. Tää on nimenomaa sellanen rauhallinen. Tääl on saanu olla niin sanotusti omissa oloissa. (H5)"

Miesten ja naisten asunnottomuuden eroja haastateltavat eivät osanneet eritellä. Yksi haastateltava sanoi, että miehet ovat huolettomampia kuin naiset, asunnottomuus on heille helpompaa. Toinen mainitsi sen, etteivät naiset helposti näytä asunnottomuuttaan.

"Eroaahan ne, mutta ei hirveesti naiset näytä [asunnottomuuttaan] kyllä. (H6)"

Naisten tuvan merkitys jokaiselle haastateltavalle on eri. Yhdelle Naisten tupa merkitsee vertaistukea, ymmärrystä omassa tilanteessa olemiseen ja sen tukemiseen, tasavertaista kanssakäymistä. Toiselle paikka tuo päivään sisältöä ja rytmiä. Tekeminen luo toimintaa ja ruokkii luovuutta, "ideapankki aukeaa". Tärkein merkitys on kuitenkin lämpimän ruuan saanti, peseytymismahdollisuus ja naisseura turvallisessa ympäristössä koska nämä asiat mahdollistavat asioiden eteenpäin viemisen. Haastateltavat kokevat Naisten tuvan hyvin tärkeäksi ja tarpeelliseksi paikaksi naisille.

”On tosi tärkeä monelle semmoselle, joka on joutunut elämäs väkivaltaa kokemaan et siel ei oo niit miehii. Se puhdistaa ihan eri tavalla ilmapiirin, kun ei tarvii keskittyä pelkoihin, vaa saa sitä naisenergiaa. (H2)”

”[Koen] todella tärkeeks oikeesti. Tää voi pelastaa sen ihmisen elämän. (H4)”

5.2. Kehittämisehdotukset

Osalla haastateltavista oli vain muutama käyntikerta Naisten tuvalla, joten niiden perusteella ei ollut vielä muodostunut tarkkaa kuvaa paikan toiminnasta, eikä kehittämisehdotuksia sen hetkisellä kokemuksella osattu kertoa. Mutta siitä oltiin varmoja, että aina voi kehittää ja kehittyä.

Haastateltavien mielestä Naisten tupa on hyvällä paikalla. Se on helposti saavutettavissa monilla julkisilla kulkuvälineillä. Naisten tupa on auki kolmena päivänä viikossa neljä tuntia kerrallaan. Aukioloaikoihin oltiin pääsääntöisesti tyytyväisiä, vaikkakin esille tuli toive, että Naisten tupa voisi olla auki joka arkipäivä. Haastateltavista Naisten tuvan hyviä puolia olivat kauniit ja siistit tilat sekä ystävällinen henkilökunta, jolta saa apua arjen vaikeimmissa asioissa. Vapaaehtoisten läsnäolo Naisten tuvalla koettiin hyväksi asiaksi. Heidän toimintaansa arvostettiin. Vapaaehtoisten avustaessa tuvan askareissa, työntekijät voivat keskittyä asiakkaisiin ja heidän auttamiseen. Haastatteluissa nousi esiin ehdotus vapaaehtoisten toimimisesta vertaistyöntekijöinä, jos heillä on omakohtaista kokemusta asunnottomuudesta tai päihteiden käytöstä.

Kaikki olivat kuulleet Naisten tuvasta ystävältään tai tutulta ja yksi kehittämissajatus olikin näkyvyyden lisääminen. Naisten tupa voisi hyödyntää enemmän sosiaalista mediaa ja olla näkyvämmiin esillä eri kanavissa. Naisten tuvasta voisi myös käydä kertomassa muissa päiväkeskuksissa ja eri järjestöissä, jotta potentiaaliset asiakkaat löytäisivät Naisten tuvalle.

Haastatteluissa tuli esille vahva toive yhteisestä toiminnasta ja yhdessä tekemisestä. Toivottiin retkiä, tapahtumiin menoa tai tapahtumien järjestämistä yhdessä. Ehdotettiin esimerkiksi puistojumppaan meno yhdessä ja sen jälkeen saunomista Naisten tuvalla tai yhteisiä pihapelejä Naisten tuvan pihalla. Tapahtumien osalta voi hyödyntää kaupungin ilmaistapahtumia ja retkiä voi järjestää esimerkiksi luontokohteisiin. Näin retkiin ja tapahtumiin osallistuminen ei olisi rahasta kiinni. Esitettiin myös, että Naisten tuvalla voisi järjestää luentoja tai infotilaisuuksia eri aiheista, jotka voisivat hyödyttää Naisten tuvan asiakaskuntaa, sekä tuoda esille tietoutta naisten asunnottomuudesta. Eri järjestöistä ja

yhdistyksistä voisi kutsua vierailevia luennoitsijoita. Varsinaisia muutoksia kukaan ei osannut mainita. Kaikki toimi haastateltavien mielestä Naisten tuvalla hyvin.

6. Johtopäätökset

Pääasiallisesti Naisten tuvan asiakkaat tulevat päiväkeskukseen hoitamaan perustarpeita, saamaan apua asioiden hoitoon ja sosiaalisten suhteiden vuoksi. Se mihin painoarvo asettuu riippuu asiakkaan elämäntilanteesta ja asunnottomuuden tyypistä. Haastatelluista asuntolassa asuville päiväkeskuksessa tärkeintä on henkinen apu ja tuki, kun taas katuasunnottomille ensisijaista on peseytymis- ja lepomahdollisuus. Kaikille haastateltaville päiväkeskuksessa tarjottava aamiainen ja lounas on myös tärkeä syy tulla keskukseen. Katuasunnottomilla ei ole ruuanlaittomahdollisuuksia ja lounas saattaa olla päivän ainoa lämmin ateria. Koska rahaa on niukasti aineellinen apu, kuten ruoka-, vaate- ja hygieniatuoteavustukset, ovat heille merkittäviä. Kun perustarpeet on tyydytetty voidaan keskittyä muiden asioiden hoitoon.

Jokainen Naisten tuvan asiakas haluaa tulla kohdatuksi ja kuulluksi omana itsenään, tasavertaisena, ihmisenä, naisena. Kohtaamisen tavalla ja kohtaamisessa syntyvillä merkityksillä ja kokemuksilla on suuri vaikutus. Ne voivat tukea ihmistä, mutta myös tukahduttaa. Kohtaaminen perustuu avoimuuteen, läsnäoloon, keskinäiseen kunnioitukseen, luottamukseen ja hyväksyntään. Erityisesti haavoittuvassa asemassa olevan henkilön kohdalla kohtaamisen merkitys korostuu. Asunnottomaan naiseen liittyy paljon ennakkoluuloja ja -käsityksiä. Haastateltavien mukaan Naisten tuvalla työntekijät huomioivat asiakkaansa hyvin. Asiakkaita lähestytään sensitiivisesti, tilaa ja aikaa antaen. Kohtaaminen on kunnioittavaa. Luottamus syntyy tasavertaisessa kohtaamisessa ja sillä on suuri merkitys kun pyritään ajamaan asiakkaan asioita. (Nivala & Ryynänen 2019: 114, 117, 190.)

Haastateltavilla oli erilaiset avuntarpeet. Haastateltavista kaksi sai ja antoi vertaistukea Naisten tuvalla, yksi sai asiointiapua ja kolme haastateltavaa saivat apua asumiseen liittyvissä asioissa. Haastateltaville työntekijöiden ohjaus ja apu oli merkittävä, sillä asiakkailla ei välttämättä ole sitä tietotaitoa, mitä viranomaisasiointi ja omista oikeuksistaan kiinni pitäminen edellyttävät. Monella saattaa olla taustalla myös epäluottamus palvelujärjestelmää kohtaan. Yksi haastateltavista myönsi suoraan, ettei tule toimeen nais-

puolisten sosiaalityöntekijöiden kanssa. Väsyneenä ei aina ymmärrä byrokraattisia kiemuroita ja pinna palaa helposti. Silloin työntekijä pyrkii pehmentämään tilannetta ja selittää asioita kärsivällisesti. Haastateltavien puheissa välittyi arvostus työntekijöiden tekemää työtä kohtaan.

Pesu-, lepo- ja ruokailumahdollisuuksia sekä palveluohjausta on saatavilla myös muissa asunnottomien päiväkeskuksissa ja kohtaamispaikoissa, mutta naisille oli tärkeää rauhallinen ja turvallinen ympäristö. Vaikka Naisten tupa ei ole päihteetön paikka, asiakkaiden tulee olla asiointikunnossa, mikä tarkoittaa sitä, että aggressiivisia ja hyvin päihtyneitä tai sekavia asiakkaita ei siellä näy. Koronaepidemian vuoksi monissa paikoissa on jouduttu rajoittamaan kävijöiden asiointiaikoja. Naisten tuvalla rajoituksia ei toistaiseksi ole tarvinnut asettaa pienen kävijämäärän vuoksi. Turvavälit toteutuvat ja jokainen asiakas pystytään kohtaamaan kiireettä.

Erityisen merkittävää haastateltaville oli, että Naisten tupa on tarkoitettu vain naisille. Päiväkeskuksissa suurin osa kävijöistä on miehiä ja siksi naiset eivät mielellään käy niissä. Asunnottomat naiset ovat usein kokeneet häirintää, väkivaltaa ja hyväksikäyttöä. Asunnottomina he elävät jatkuvassa stressitilassa, ovat koko ajan varuillaan ja ikään kuin hälytystilassa. Kaikille tarkoitettut päiväkeskukset eivät välttämättä tarjoa naisille turvallista ja rauhallista ympäristöä. Niissä ei voi myöskään puhua vapaasti omista traumaattisista kokemuksistaan. Naisten tuvalla naiset kokevat saavansa rentoutua ja levätä ilman pelkoa ahdistelusta tai häirinnästä. Turvallinen ympäristö mahdollistaa naisten omien kokemusten ja tarpeiden avoimen ilmaisemisen ja naisille tärkeiden aiheiden käsittelyn. (Enders-Dräger 2001: 211; Karttunen 2013: 226.)

Muiden naisten seura ja yhdessä olo olivat kaikille haastateltaville tärkeitä. Usein jo pelkkä yhdessäolo kohottaa mieltä ja itsetuntoa. Tarve puhua omista sekä aivan tavalisista, arkisista asioista naisten kesken on suuri. Keskenään naiset uskaltavat puhua heille tärkeistä asioista ja olla omia itsejään kokemuksineen. Naiset haluavat tulla kuuluksi ja jakaa elämänsä iloja ja suruja. Asuntolassa asuvien puheissa korostui erityisesti vertaistuen merkitys. Vertaistuen saaminen toisilta naisilta sekä tuen antaminen on tärkeää eteenpäin menossa. (Hiltunen & Kujala 2019: 24.) Hyödyksi oleminen tuli esille keskusteluissa. Naisten tuvalla sai olla tukena muille ja voi osallistua tuvan toimintaan oman jaksamisensa mukaan, jos halusi. Osallistumalla yhteiseen toimintaan asiakkaalle tulee tunne omasta tarpeellisuudesta ja merkityksestä yhteisössä ja yhteenkuuluvuudesta muiden kanssa. (Ryynänen & Nivala 2019: 201.)

Asunnottomalle naiselle on tärkeää puhtaus ja kauneuden kokeminen. Yksi haastateltavista sanoi, etteivät naiset halua näyttää asunnottomuuttaan. Asunnoton nainen ei halua tulla nähdyksi asunnottomana, vaan ”normaalina” ihmisenä. Siisti ja huoliteltu ulkonäkö on yksi keino peittää asunnottomuus. Puhtaus, puhtaat vaatteet, ja kaunistautuminen on tärkeää. (Thörn 2001: 225, 228.) Ihmisellä on luontainen taipumus kauneuden kokemiseen. Kauneus tuottaa mielihyvää, ilahduttaa ja nostattaa mieltä. Naisten tupa on panostanut paikan esteettisyyteen. Tuvalla asunnoton nainen voi hemmotella itseään ja olla itselleen hyvä.

Kaikki haastateltavat olivat Naisten tuvan toimintaan tyytyväisiä. Toisten naisten seura oli haastateltaville tärkeää, siksi useammat toivoivatkin naisille yhteistä toimintaa ja tekemistä, esimerkiksi retkiä. Toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen voisi valjastaa Sininauhasäätiön aktiiviset vapaaehtoistyöntekijät yhdessä kävijöiden kanssa. Naisten tupa koettiin tärkeäksi paikaksi asunnottomalle naiselle, joten olisi hyvä että moni apua tarvitseva nainen löytäisi paikan. Tietoa Naisten tuvasta tulisi levittää ja lisätä somenäkyvyyttä. Toivottiin myös, että Naisten tupa olisi auki joka arkipäivä.

7. Pohdinta

Suomessa oli vuonna 2019 asunnottomia 4 600. Naisten osuus asunnottomista oli 26%. Vaikka asunnottomien määrä on Suomessa vuosien aikana laskenut, naisten osuus on lisääntynyt. (Selvitys 2/2020: Asunnottomat 2019 2020: 4.) Asunnottomana nainen kokee turvattomuutta ja väkivallan uhkaa. Päiväkeskusten asiakasryhmästä naisten osuus on hyvin pieni. Naisten asunnottomuus on pääasiassa piiloasunnottomuutta, mikä ei näy tilastoissa. Näitä naisia tavoittaakseen Sininauhasäätiön Naisten tuvassa tehdään etsivää työtä, pyritään tukemaan asunnottomia naisia ja saattamaan heitä palvelujen pariin.

Opinnäytetyöni tavoitteena oli kartoittaa Naisten tuvan asiakkaiden kokemuksia päiväkeskuksesta ja sen toiminnasta sekä selvittää mikä merkitys on sillä, että paikka on tarkoitettu vain naisille. Lisäksi tavoitteena oli tiedustella asiakkaiden kehittämehdotuksia. Menetelmänä käytin teemahaastattelua. Toteutin haastattelut yksilöhaastatteluin Naisten tuvalla.

Haastateltavien kokemukset Naisten tuvasta olivat positiivisia. He kokivat saaneensa tarvitsemaansa apua ja tukea. Heidät kohdattiin kunnioittavasti, ystävällisyydellä ja tilaa

antaen. Paikkana Naisten tupa koettiin kauniiksi ja rauhalliseksi, koska siellä ei ollut miehiä. Tilassa sai olla oma itsensä ja levähtää rauhassa. Haastateltavat kokivat Naisten tuvan kaltaisen paikan erittäin tarpeelliseksi asunnottomille naisille. Naiset, jotka ovat kokeneet väkivaltaa ja hyväksikäyttöä tarvitsevat paikan, jossa olla turvassa. Tärkeänä koettiin myös muiden naisten seura sekä saatu apu ja vertaistuki. Haastateltavien kehittämissuhteet olivat Naisten tuvan näkyvyyden lisääminen ja yhteinen tekeminen.

Haastatteluissa tuli esille naisten tarve omalle tilalle, jossa voi hoitaa itseään, olla rauhassa ilman pelkoa ja tavata muita naisia. He tarvitsevat paikkoja, joissa huomioidaan naisten asunnottomuuden erityispiirteet ja henkilökunta työskentelee nais erityisellä työotteella. Naisten päihdehoidossa on huomattu, että naisten erityisten tarpeiden ja ongelmien huomiointi ja niihin vastaavien palveluiden järjestäminen ovat yhteydessä päihdehoitoon kiinnittymisessä ja hoidon tuloksellisuudessa. Nais erityisessä päihdehoidossa kuntoutumisen kannalta on tärkeää turvallisuudentunne. Turvallisuutta tuo samaa sukupuolta olevat työntekijät sekä käsite kiinnipitävästä ympäristöstä, jossa työntekijä ilmaisee huolensa asiakkaan hyvinvoinnista ja tarjoaa apua, uskoo eikä luovuta asiakkaan suhteen. (Karttunen 2013: 223, 227.)

NEA-hanke on tuonut esille naisten asunnottomuuden erityispiirteitä ja nais erityistyön merkittävyyttä. Nais erityinen työote on Suomessa tällä hetkellä pääasiassa järjestöjen varassa erilaisina hankkeina. Tuoreessa sosiaalityön professori Marjo Kurosen johtamassa tutkimushankkeessa selvitettiin yhteiskunnan marginaalissa ja haavoittavissa elämäntilanteissa olevien naisten ja palvelujärjestelmän kohtaamista. Tutkimustulosten perusteella tutkijat peräänkuuluttavat nais erityisiä, sukupuolisensitiivisellä työorientaatiolla toimivia palveluita ja auttamisen muotoja. Tutkimuksen mukaan naiset kokevat palveluverkoston vaikeaksi, epäoikeudenmukaiseksi ja epäluotettavaksi. Omasta tilanteesta johtuva häpeä ja syyllisyys heijastuvat myös kohtaamisissa palvelujärjestelmän työntekijöiden kanssa. (Kuronen 2020.) Tämä tuli myös esille haastatteluissa. Usein asunnoton nainen välttelee virallisen avun hakemista. Haastateltavista moni tarvitsi apua viranomaisasioissa, koska he kokivat ne monimutkaisiksi. Siksi matalan kynnyksen paikka voi olla heille tärkeä avun ja tuen saannin kannalta.

Naisten tupa ei ole päihteen paikka, ja siksi pohdin etukäteen suhtautumistani päihtyneen henkilön haastatteluun. Koin päihtyneen henkilön haastattelun epäeettiseksi. Naisten tuvalla asiakkaan tulee olla asiointikunnossa, joten asiakkaiden kunto osallistua haastatteluihin ei ollut haaste. Haasteellista oli ennemminkin asiakkaiden mielentila ja

osallistumishalukkuus. Haastattelun ehdottaminen vaati tarkkailua ja tilannetajua. Joidenkin kohdalla auttoi, kun Naisten tuvan työntekijä mainitsi haastattelusta asiakkaalle. Kenties tutun ja luotettavaksi koetun henkilön sanoilla oli painoarvoa. Itse haastattelutilanteessa jouduin pohtimaan mistä teemasta aloittaa. Toisten kanssa oli luontevaa aloittaa heti heidän omista asioista, kun taas toisten kanssa oli parempi jutella ensin Naisten tuvasta. Haasteellista on saada haastateltava avautumaan omista asioista. Joskus itsestään kertominen lähentää, mutta kuinka paljon on hyvä kertoa, sitäkin jouduin miettimään. Keskeistä on aito kohtaaminen, kuunteleminen ja turvallisen ympäristön luominen. Näihin pyrin, mutta silti osa haastateltavista kieltäytyi vastaamasta tiettyihin omaa elämään koskeviin kysymyksiin ja heidän päätöstä tulee kunnioittaa.

Haasteenani oli pysyminen teemojen aiheissa. Aina en katsellut kysymyksiä, vaan muotoilin ne sen hetkiseen tilanteeseen sopivaksi. Jäin pohtimaan, onko kysymyksiä liikaa tai ovatko ne liian samankaltaisia. Vilkan mukaan haastattelijan pitäisi saada haastateltava kuvailemaan, vertailemaan ja kertomaan kokemuksistaan esimerkein (Vilka 2005: 106). Äänitteitä kuunnellessani mietin, olisiko minun pitänyt pyytää enemmän tarkennuksia. Samoin mietin, kuuluuko tilanteissa oma ennakkokäsitykseni Naisten tuvasta, pysyinkö olemaan puolueeton ja neutraali. Pohdin myös, oliko roolini vapaaehtoistyöntekijänä liian puolueellinen, ja oliko sillä vaikutus vastauksiin. Olisiko pitänyt korostaa opinnäytetyötä tekevän opiskelijan roolia?

Kun haastattelut alkavat toistaa itseään eikä lisäaineisto toisi uutta tietoa, on todennäköisesti saavutettu saturaatio eli kylläntymispiste. Tutkittaessa ihmisten kokemuksia, kylläntymispisteen määrittäminen on vaikeaa, sillä jokaisen ihmisen kokemus on ainutlaatuinen. (Vilka 2005.) Haastattelin kuutta Naisten tuvan asiakasta. Tavoitteeni oli saada 4–8 haastateltavaa, joten olin tyytyväinen haastatteluiden määrään. Haastateltavat olivat eri-ikäisiä ja edustivat Naisten tuvan asiakkaita eri elämäntilanteissa asunnottomuuden suhteen.

Opinnäytetyössäni kartoitin asunnottomien naisten kokemuksia naisten päiväkeskuksesta. Luonteva jatkumo olisi tehdä tutkimus nais erityisyydestä työntekijöiden näkökulmasta. Toinen mahdollinen tutkimuskohde voisi olla asunnottomat nuoret naiset. Useissa asunnottomuutta koskevissa tutkimuksissa nousi esille nuorten päihteitä käyttävien naisten heikko asema asunnottomana. Tutkimuksessa voisi tutkia Sininauhasäätiön nuorten tuki- ja kohtaamispaikka Nuolen naisasiakkaiden asunnottomuuden erityispiirteitä ja asunnottomuuspolkuja.

Tässä opinnäytetyössä Naisten tuvan asiakkaat saavat äänensä esille, ja Sininauhasäätiö saa tietoa, miten asiakkaat ovat kokeneet palvelun. Tutkimuksen tuloksista voidaan päätellä, että asunnottomalle naiselle naisten oma päiväkeskus on tärkeä ja Naisten tuvan kaltaisen paikan toiminta on merkittävä. Ottaen huomioon naisten asunnottomuuden erityispiirteet, piiloasunnottomuuden, väkivallan uhan ja palvelujen välttelyn, pysyvälle paikalle näyttäisi olevan suuri tarve. Pysyvässä naisten päiväkeskuksessa tavoitetaan asunnottomat naiset ja saatetaan heidät palvelujen piiriin. Oma paikka on myös naisten turvapaikka. Tällä hetkellä Helsingissä ei ole yhtään pysyvää matalan kynnyksen vain naisille tarkoitettua päiväkeskusta tai kohtaamispaikkaa, joka olisi auki päivittäin. Vielä ei tiedetä tuleeko Naisten tupa jatkamaan toimintaansa osana Sininauhasäätiön päiväkeskustoimintaa. NEA-hanke päättyy vuoden 2020 lopussa. Hankkeen aikana syntyneistä havainnoista ja hyvistä käytänteistä julkaistaan Leena Lehtosen, Riitta Granfeltin ja Pilvi Azeemin toimittama Kohti kotia ja turvaa – nais erityisyys asunnottomuustyössä -julkaisu sekä sähköisenä että painettuna versiona.

”Mut oishan se tärkeätä et ois naisille pysyvä paikka. (H2)”

Lähteet

Asumisen tuki ja neuvonta n.d. NEA - Nais erityisyys asunnottomuustyössä. Sininauhasäätiö. Saatavana osoitteessa: <<https://www.sininauhasaatio.fi/toimintamme/asumisen-tuki-ja-neuvonta/nea-nais erityisyys-asunnottomuustyossa/>>. Luettu 29.4.2020.

Asunnottomuuden vähentämisen taloudelliset vaikutukset 2011. Ympäristöministeriön raportteja 7/2011. Helsinki: Ympäristöministeriö. Saatavana osoitteessa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10138/41407/YMra7_2011_Asunnottomuuden_vahentamisen_taloudelliset_vaikutukset.pdf?sequence=2&isAllowed=y>. Luettu 21.2.2020.

Asunnottomuus Suomessa 2020. Y-Säätiö. Saatavana osoitteessa: <<https://ysaatio.fi/asunnottomuus-suomessa>>. Luettu 17.2.2020.

Asunto ensin -malli 2018. Tietoa. Asunto ensin. Saatavana osoitteessa: <<https://asuntoensin.fi/tietoa/asunto-ensin/>>. Luettu 17.2.2020.

Asunto ensin -mallin tutkimus 2018. Tietoa. Asunto ensin. Saatavana osoitteessa: <<https://asuntoensin.fi/tietoa/asunto-ensin/asunto-ensin-mallin-tutkimus/>>. Luettu 17.2.2020.

Asunto ensin -periaatteet 2018. Tietoa. Asunto ensin. Saatavana osoitteessa: <<https://asuntoensin.fi/tietoa/asunto-ensin/asunto-ensin-periaatteet/>>. Luettu 17.2.2020.

Asunto ensin 2018. Tietoa asunnottomuudesta. Saatavana osoitteessa: <<https://asuntoensin.fi/tietoa/>>. Luettu 20.2.2020.

Enders-Drägässer, Uta 2001. Women, exclusion and homelessness in Germany. Teoksessa Edgar, Bill & Doherty, Joe (toim.): Women and Homelessness in Europe. Pathways, services and experiences. Bristol: The Policy Press.

Eskola, Jari & Vastamäki, Jaana 2015. Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa Valli, Raine & Aaltola, Juhani (toim.): Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus.

Fabian, Dalma 2016. Perspectives on Women's Homelessness. Homeless in Europe Magazine, Summer 2016. 2–3. Saatavana osoitteessa: <<https://www.feantsa.org/en/resources/resources-database?theme=women's+homelessness&page=2>>. Luettu 11.8.2020.

FEANTSA 2018. Kansainvälistä. Asunto ensin. Saatavana osoitteessa: <<https://asuntoensin.fi/kansainvalista/feantsa/>>. Luettu 7.10.2020.

Granfelt, Riitta 1998. Kertomuksia naisten kodittomuudesta. Helsinki: SKS.

Granfelt, Riitta 2003. Vankilasta kotiin vai kadulle? Vangit kertovat asunnottomuudesta. Helsinki: Ympäristöministeriö.

Granfelt, Riitta 2004. Marginaalitarinoita. Asunnottomuuden, päihteiden ja rikosten kierre naisten ja miesten tulkitsemana. Teoksessa Kuronen, Marjo & Granfelt, Riitta & Nyqvist, Leo & Petrelius, Päivi (toim.): Sukupuoli ja sosiaalityö. Jyväskylä: PS-kustannus.

Granfelt, Riitta 2013. Naisten kokemuksia kodittomuudesta ja vankeudesta. Teoksessa Virokannas, Elina & Väyrynen, Sanna (toim.): Varjoja naiseudessa. Helsinki: UNIPress.

Haahtela, Riikka 2008. Asunnottomien naisten identiteetit ja osallisuuden odotukset kuntoutumiseen tähtäävässä palveluketjussa. Teoksessa Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi (toim.): Sosiaalityö aikuisten parissa. Tampere: Vastapaino.

Haahtela, Riikka 2015. Asiakkuuksien rakentuminen asunnottomille suunnatussa nais-työssä. Akateeminen väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopisto. Saatavana osoitteessa: <<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/96654/978-951-44-9713-1.pdf?sequence=1&isAllowed=y>>. Luettu 27.2.2020.

Havakka, Pauliina 2018. Sosiaaliset riskit – määritelmiä ja merkitys yhteiskunnassa. Teoksessa Ahteensivu, Aarno & Koskinen, Lasse & Kulmala, Jarna & Havakka, Pauliina (toim.): Riskienhallinnan ajankohtaisia teemoja. Tampere: Tampere University Press. Saatavana osoitteessa: <<https://trepo.tuni.fi/handle/10024/103198>>. Luettu 11.8.2020.

Helne, Tuula 2002. Sisällä, reunalla, ulkona? Kohti relationaalista syrjäytymisen tarkastelua. Teoksessa Juhila, Kirsi & Forsberg, Hannele & Roivainen, Irene (toim.): Marginaalit ja sosiaalityö. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Hiltunen, Tarja & Kujala, Virpi 2019. Minä kasvan. Naisen kasvu ja riippuvuuksista toipuminen. Helsinki: Sininauhaliitto. Saatavana osoitteessa: <<https://www.sininauhaliitto.fi/julkaisut/kirjallisuus/mina-kasvan-naisen-kasvu-ja-riippuvuuksista-toipuminen/>>. Luettu 11.8.2020.

Hirsijärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Helsinki University Press.

Hirsijärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2005. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Historia ja perustehtävä n.d. Työmme ja arvomaailmamme. Sininauhasäätiö. Saatavana osoitteessa: <https://www.sininauhasaatio.fi/sininauhasaatio/sininauhasaatio-tyomme_ja_arvomaailmamme/historia-ja-perustehtava/>. Luettu 13.2.2020.

Jokinen, Arja & Huttunen, Laura & Kulmala, Anna 2004. Puhua vastaan ja vaieta. Neuvottelu kulttuurisista marginaaleista. Helsinki: Gaudeamus.

Juurinen, Päivi & Virtanen-Olejniczak, Krista 2008. Asunnottomuuden ytimessä. Teoksessa Hirvilampi, Tuuli & Laatu, Markku (toim.): Toinen vääröyskirja. Lähikuvia sosiaalisista epäkohdista. Helsinki: Kela.

Järvinen, Tero & Jahnukainen, Markku 2001. Kuka meistä onkaan syrjäytynyt? Marginalisaation ja syrjäytymisen käsitteellistä tarkastelua. Teoksessa Suutari, Minna (toim.): Vallattomat marginaalit. Yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.

Kainulainen, Sakari & Saari, Juho & Häkkinen, Juho 2013. Kadulta asuntoon – Vaikutukset hyvinvoinnille. Teoksessa Hyväri, Susanna & Kainulainen, Sakari (toim.): Paikka asua ja elää? Näkökulmia asunnottomuuteen ja asumispalveluihin. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.

Karttunen, Teija 2013. Nais erityyisen työtteen elementeistä päihdehoidossa. Teoksessa Virokannas, Elina & Väyrynen, Sanna (toim.): Varjoja naiseudessa. Helsinki: UNIPress.

Kasurinen, Inka 2020. Projektityöntekijä. NEA-hanke. Sininauhasäätiö. Helsinki. Haastattelu 22.5.2020. Äänite tekijän hallussa.

Kostiainen, Eeva & Laakso, Seppo 2013. Vailla vakinaista asuntoa olevat Helsingissä. Teoksessa Hyväri, Susanna & Kainulainen, Sakari (toim.): Paikka asua ja elää? Näkökulmia asunnottomuuteen ja asumispalveluihin. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.

Kostiainen, Eeva & Laakso, Seppo 2015. Helsingiläisten asunnottomuuspolut. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen raportteja 1/2015. Tampere: Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus. Saatavana osoitteessa: <[https://www.ara.fi/fi-FI/Tietopankki/Julkaisut/ARAN_raportteja_julkaisusarja/Helsingilaisten_asunnottomuuspolut\(32886\)](https://www.ara.fi/fi-FI/Tietopankki/Julkaisut/ARAN_raportteja_julkaisusarja/Helsingilaisten_asunnottomuuspolut(32886))>. Luettu 8.8.2020.

Kuronen, Marjo 2020. Palvelujärjestelmä ei kohtaa haavoittavissa elämäntilanteissa eläviä naisia. Jyväskylän yliopisto. Päivitetty 28.10.2020. Saatavana osoitteessa: <https://www.jyu.fi/fi/ajankohtaista/arkisto/2020/10/palvelujarjestelma-ei-kohtaa-haavoittavissa-elamantilanteissa-elavia-naisia?utm_campaign=unspecified&utm_content=unspecified&utm_medium=email&utm_source=apsis-anp-3>. Luettu 30.10.2020.

Kärkkäinen, Sirkka-Liisa 1998. Asuntopolitiikka ja asunnottomuus Suomessa: Toimet asunnottomien olojen parantamiseksi asunto- ja sosiaalipolitiikan osana 1960-luvulta 1990-luvulle. Teoksessa Kärkkäinen, Sirkka-Liisa & Hannikainen, Katri & Heikkilä, Iiris: Asuntoja ja palveluja asunnottomille: Historiaa ja nykypäivää. Helsinki: STAKES.

Laki yksityisistä sosiaalipalveluista 2011/922. Saatavana osoitteessa: <<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110922>>. Luettu 2.6.2020.

Lehtonen, Leena & Seppälä, Ullamaija 2013. Kodittomuutta ja rakenteellista välinpitämättömyyttä – Lapsiperheiden epävarma asuminen Suomessa. Teoksessa Hyväri, Susanna & Kainulainen, Sakari (toim.): Paikka asua ja elää? Näkökulmia asunnottomuuteen ja asumispalveluihin. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu.

Mayock, Paula & Sheridan, Sarah 2016. Women and long-term homelessness. Homeless in Europe Magazine, Summer 2016. 4–6. Saatavana osoitteessa: <<https://www.feantsa.org/en/resources/resources-database?theme=women's+homelessness&page=2>>. Luettu 11.8.2020.

NEA – nais erityisyys asunnottomuustyössä n.d. Hankkeet. Y-Säätiö. Saatavana osoitteessa: <<https://ysaatio.fi/y-saatio/hankkeet/nea-nais erityisyys-asunnottomuustyossa>>. Luettu 14.2.2020.

Niiranen, Vuokko 2002. Asiakkaan osallistuminen tukee kansalaisuutta sosiaalityössäkin. Teoksessa Juhila, Kirsi & Forsberg, Hannele & Roivainen, Irene (toim.): Marginaalit ja sosiaalityö. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Nivala, Elina & Ryyänen, Sanna 2019. Sosiaalipedagogiikka. Kohti inhimillisempää yhteiskuntaa. Tallinna: Gaudeamus.

Perehdytyskansio 2019. Naisten tupa. Sininauhasäätiö. Helsinki.

Raitakari, Suvi 2002. Sosiaalityön marginaalistasus – Asiakkuus ja asiantuntijuus modernin ja postmodernin tulkintakehyksessä. Teoksessa Juhila, Kirsi & Forsberg, Hannele & Roivainen, Irene (toim.): Marginaalit ja sosiaalityö. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Raunio, Kyösti 2006. Syrjäytyminen. Sosiaalityötä kiinnostavia näkökulmia. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry.

Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa (toim.) 2009. Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.

Ruusuvuori, Johanna & Nikander, Pirjo 2017. Haastatteluaineiston litterointi. Teoksessa Hyvärinen, Matti & Nikander, Pirjo & Ruusuvuori, Johanna (toim.): Tutkimus-haastattelun käsikirja. E-kirja. Tampere: Vastapaino.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Saatavana osoitteessa: <<https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/>>. Luettu 27.9.2020.

Saari, Juho 2015. Huono-osaiset. Elämän edellytykset yhteiskunnan pohjalla. Helsinki: Gaudeamus.

Sánchez Morales, María Rosario H. 2014. Women and Homelessness in Spain. Procedia - Social and Behavioral Sciences 161/2014. 121–129. Saatavana osoitteessa: <<https://www-sciencedirect-com.ezproxy.metropolia.fi/science/article/pii/S1877042814061138>>. Luettu 13.3.2020.

Selvitys 2/2020: Asunnottomat 2019 2020. Helsinki: ARA. Saatavana osoitteessa: <<https://www.ara.fi/download/noname/%7BFFDF6EB6-AC9A-4776-8F67-613D2EC07023%7D/155879>>. Luettu 17.2.2020.

Silvennoinen, Heikki 2002. Koulutus marginalisaation hallintana. Helsinki: Gaudeamus.

Suonio, Mari & Kuikka, Ulla 2012. Asunnottomien ja eri toimijoiden kertomuksia ja tulkintoja asunnottomuudesta. Teoksessa Forssén, Katja & Roivainen, Irene & Ylinen, Satu & Heinonen, Jari (toim.): Kohtaako sosiaalityö köyhyyden? Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2011. Helsinki: UNIpress.

Tepponen, Margit & Strandén, Päivi & Rutanen, Hannu (toim.) 2015. Yhteinen päiväkeskus. Apua arkeen, tukea kuntoutumiseen ja askeleita yhteisöllisyyteen. Helsinki: Sininauhaliitto. Saatavana osoitteessa: <<https://www.sininauhaliitto.fi/julkaisut/kirjallisuus/yhteinen-paivakeskus/>>. Luettu: 2.6.2020.

Thörn, Catharina 2001. (In-)visibility and shame: the stigma of being a woman and homeless in Sweden. Teoksessa Edgar, Bill & Doherty, Joe (toim.): Women and Homelessness in Europe. Pathways, services and experiences. Bristol: The Policy Press.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. E-kirja. Helsinki: Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019. Saatavana osoitteessa: <<https://tenk.fi/fi/ohjeet-ja-aineistot>>. Luettu 1.11.2020.

Työmme ja arvomaailmamme n.d. Sininauhasäätiö. Saatavana osoitteessa: <https://www.sininauhasaatio.fi/sininauhasaatio/sininauhasaatio-tyomme_ja_arvomaailmamme/>. Luettu 29.4.2020.

Vilka, Hanna 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.

Ympäristöministeriö 2020. Yhteistyöohjelma asunnottomuuden puolittamiseksi vuoteen 2023 mennessä. Saatavana osoitteessa: <<https://www.ym.fi/download/none-name/%7B13CB1FE8-D0BA-405B-B1A7-63C9B2A40371%7D/156666>>. Luettu 20.4.2020.

Y-Säätiön historiasta 2020. Y-Säätiö. Saatavana osoitteessa: <<https://ysaatio.fi/y-saatio/y-saation-historiasta>>. Luettu 29.4.2020.

ETHOS-luokittelu

ETHOS – yleiseurooppalaisen asunnottomuuden muodot

Asunnottomuus eli kodittomuus on Euroopan alueella keskeisimpiä yhteiskunnallisia ongelmia, joihin EU:n Sosiaaliturvan ja sosiaalisen osallisuuden edistämisen strategiassa keskitytään. Asunnottomuuden ehkäisy ja asunnotomien uudelleenasettaminen edellyttävät käsitystä asunnottomuuden syistä. Lisäksi tarvitaan asunnottomuuden laajaa ja täsmällistä määrittelyä.

FEANTSA (Euroopan asunnottomuustoimijoiden kattojärjestö) on kehittänyt asunnottomuuden muotojen ETHOS-luokittelun.

ETHOS-luokittelussa "koti" jakautuu tilalliseen, sosiaaliseen ja lailliseen osa-alueeseen, joissa esiintyvät puutteet määrittelevät asunnottomuuden muodon. *Tilallinen osa-alue* kuvaa kansallisten laatusuosituksen mukaista asuntoa, johon henkilöllä ja hänen perheellään on yksinoikeus.

Sosiaalinen osa-alue kuvaa mahdollisuutta yksityisyyteen ja sosiaalisten suhteiden ylläpitämiseen. Kolmas osa-alue kuvaa *asumisoikeuden laillisia perusteita*. Näiden osa-alueiden pohjalta ETHOS-luokittelussa rakentuu neljä asunnottomuuden perusmuotoa: katuasunnottomuus, asunnottomuus, asunnottomuusuhan alaisuus ja puutteelliset asumisolosuhteet. Mainitut neljä asunnottomuuden perusmuotoa jakautuvat 13:sta asunnottomuuden toiminnalliseen määritelmään, joissa on luokiteltu tarkemmin asunnottomien henkilöiden olosuhteet.

ETHOS-luokittelua voidaan käyttää apuna esimerkiksi asunnottomuusiongelmaa kartoittaessa ja kehittämis-, seuranta- ja arviointikäytännöissä sekä poliittisen päätöksenteon jäsentämisessä.

	Toiminnallinen määritelmä	Asuinolosuhteet	Kuvaus
Katuasunnottomon	1 Kadulla nukkuvat	1.1 Julkiset tilat, taivasalla	Kaduilla eläminen, ei asuintilaksi määriteltävää suojaa
	2 Ensisuojissa yöpyvät	2.1 Ensisuoja	Vailla vakituista asuinpaikkaa, yömajoissa ja ensisuojuissa yöpyminen
Asunnottomon	3 Asumispalveluita käyttävät	3.1 Asuntola 3.2 Tilapäismajoitus 3.3 Tuettu tilapäinen asuminen	Majoitus tarkoitettu tilapäiseksi
	4 Naisten turvakodeissa asuvat	4.1 Naisten turvakodit	Perheväkivallan vuoksi tilapäisesti turvakodeissa asuvat naiset
	5 Maahanmuuttajien majoituksessa asuvat	5.1 Vastaanottokeskus 5.2 Siirtotyöläisten asuminen	Vastaanottokeskuksissa tai tilapäismajoituksessa maahanmuuttajan asemansa vuoksi asuvat
Asunnottomuuden muodot	6 Laitoksista vapautuvat	6.1 Rangaistuslaitos (vankilat) 6.2 Hoitolaitos (*) 6.3 Lastenkoti	Vapautuessa ei asuntoa tiedossa Asunnon puutteen vuoksi laitoksessa viipyvät Täysi-ikäistyessä ei asuntoa tiedossa
	7 Pitkäaikaista tukea saavat asunnottomat	7.1 Hoitokoti ikääntyneille asunnottomille 7.2 Tuettu asuminen entisille asunnottomille	Pitkäaikainen tukiasuminen entisille asunnottomille
	8 Epävarmoissa asuinolosuhteissa elävät	8.1 Tilapäinen asuminen sukulaisten ja tuttavien luona 8.2 Ei laillista (ali)vuokralaisemaa 8.3 Laiton maankäyttö	Normaali asunto, poikkeuksellinen olinpaikka asuntopulan vuoksi Asunnossa majoittuminen laittomasti ja/tai ilman vuokra sopimusta Maankäyttö ilman laillista oikeutta
	9 Häätöuhan alla elävät	9.1 Lainmääräys pantu täytäntöön (vuokra-asunto) 9.2 Haltuun otettu (omistusasunto)	Häätömääräys pantu täytäntöön Kiinnityksenhaltijalla oikeus haltuunottoon
Puutteelliset asuinolosuhteet	10 Väkivallan uhan alla elävät	10.1 Poliisille tehdyt ilmoitukset	Poliisin tarjoama turvapaikka perheväkivallan uhrien turvallisuuden takaamiseksi
	11 Tilapäisissä tai epätyypillisissä rakennuksissa asuvat	11.1 Asuntoauto, -vaunu tms. 11.2 Epätyypillinen asuinrakennus 11.3 Tilapäiset rakenteet	Ei tarkoitettu vakituiseksi asunnoksi Hätävaraksi tehty suoja, maja tai hökkeli Puolivakituisiksi rakennettu maja
	12 Asumiskelvottomissa rakennuksissa majoittuvat	12.1 Asumiseen soveltumaton rakennus	Kansallisen lainsäädännön mukaan asuinkelvottomaksi luokiteltava rakennus
	13 Äärimmäinen tilahaustaus	13.1 Korkein kansallinen tilanpuutteen muoto	Ei täytä lainsäädännön tai kansallisten standardien neliömääriä tai niihin sopimatonta asunnon käyttötapa

Huomaa: lyhytaikainen majoittuminen määritellään yleensä alle vuoden mittaiseksi, pitkäaikainen majoittuminen yli vuoden kestäväksi. Tämä määritelmä on yhteensopiva UNECE / EUROSTAT:n raportin (2006) suositusten kanssa.

(*) Sisältää huumeuntoutuslaitokset, psykiatriset hoitolaitokset jne.

Lisätietoja FEANTSA:n asunnottomuuden tilastollisista määritelmistä löydät osoitteesta www.feantsa.org
FEANTSA saa taloudellista tukea Euroopan komissiolta. Tässä esitetyt näkemykset ovat tekijän tai tekijöiden, eikä komissio vastaa tässä tarjotun tiedon käytöstä.

FEANTSA European Federation of National Associations Working with the Homeless AISBL
Fédération Européenne d'Associations Nationales Travaillant avec les Sans-Abri AISBL

FI

194, Chaussée de Louvain n 1210 Brussels n Belgium n Tel.: +32 2 538 66 69 n Fax: +32 2 539 41 74 n ethos@feantsa.org n www.feantsa.org

Teemahaastattelurunko

TEEMAHAASTATTELURUNKO

Teema 1: Taustatiedot ja oma elämäntilanne

Minkä ikäinen olet?

Minkälainen on elämäntilanteesi tällä hetkellä?

Kuinka kauan olet ollut asunnottomana?

Mitkä asiat johtivat asunnottomuuteen kohdallasi?

Missä yleensä yövyt?

Mikä on perhetilanteesi?

Mitä kautta sait tietää naisten päiväkeskuksesta?

Teema 2: Kokemuksia naisten päiväkeskuksen palveluista ja toiminnasta

Kuinka usein olet käynyt päiväkeskuksessa?

Mikä saa sinut tulemaan päiväkeskukseen?

Mitä yleensä teet päiväkeskuksessa?

Miten kuvailisit päiväkeskusta ja sen ilmapiiriä?

Käytkö muissa päiväkeskuksissa? Miten tämä mielestäsi eroaa muista?

Teema 3: Nais erityisyys

Miten naisten ja miesten asunnottomuus mielestäsi eroaa toisistaan?

Mitä apua/tukea olet saanut?

Mikä merkitys on sillä, että paikka on vain naisille?

Miten työntekijät huomioivat sinua?

Mitä naisten päiväkeskus merkitsee sinulle?

Millainen vaikutus päiväkeskuksella on ollut elämääsi?

Teema 4: Kehittämiseen liittyviä kysymyksiä

Mikä päiväkeskuksessa on hyvää?

Mihin kaipaisit muutosta?

Mitä palveluja/millaista tukea/apua haluaisit naisten päiväkeskuksesta saada?

Mitä toivoisit päiväkeskuksen työntekijöiltä?

Mitä toivoisit päiväkeskuksen vapaaehtoisilta?

Miten tärkeä tällainen paikka on?

Miten kehittäisit tätä paikkaa?

Onko sinulla vielä jotain mitä haluaisit kertoa?

Ilmoitus haastateltavien hakuun

HALUATKO VAIKUTTA A?

Etsin haastateltavia opinnäytetyötäni varten. Minua kiinnostaa tietää millaisia kokemuksia sinulla on päiväkeskuksen toiminnasta ja palveluista.

Haluaistko sinä kertoa kokemuksistasi ja samalla vaikuttaa päiväkeskuksen toimintaan?

Haastattelu tehdään nimettömänä. Äänitän haastattelun, mutta äänite hävitetään opinnäytetyön valmistuttua. Henkilöllisyytesi ei tule missään vaiheessa ilmi.

OTA YHTEYTTÄ, NIIN SOVITAAN HAASTATTELUAIKA.

MIELIPITEESI ON TÄRKEÄ!

Riikka Riipinen
Metropolia Ammattikorkeakoulun
sosionomiopiskelija

Soita, laita sähköpostia, tekstiviesti tai
WhatsApp-viesti:

Haastattelusopimus

HAASTATTELUSOPIMUS

Riikka Riipinen
Sosionomi (AMK)
Sosiaalialan tutkinto-ohjelma
Metropolia Ammattikorkeakoulu

SUOSTUMUS TUTKIMUKSEEN OSALLISTUMISESTA

Suostun haastateltavaksi Metropolia Ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelija Riikka Riipisen opinnäytetyötä varten. Opinnäytetyö käsittelee Sininauhasäätiön naisten päiväkeskuksen asiakkaiden ajatuksia ja kokemuksia keskukselta ja sen toiminnasta.

Annan Riikka Riipiselle luvan käyttää haastattelussa saamia tietoja vain kyseisessä opinnäytetyössä. Henkilöllisyyteni jää ainoastaan haastattelijan tietoon.

Suostun haastattelun äänittämiseen. Äänitteet, niistä puretut tekstit sekä muistiinpanot tuhoataan asianmukaisesti kun opinnäytetyö on valmis ja julkaistu.

Haastatteluun osallistuminen on minulle vapaaehtoista ja halutessani voin keskeyttää haastattelun milloin tahansa ilman perusteluja. Haastatteluun osallistuminen ei aiheuta minulle minkäänlaisia kustannuksia.

Helsingissä ___/___ 2020

Haastateltavan allekirjoitus ja nimenselvennys